

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Inzicht gevraagd!

(Jesaja 40)

Straat-taferelen

Het is achter in de middag, tegen het vallen van de altijd vroege avond. In Babel gaat het leven zijn alledaagse gang. Als altijd is het een drukte van belang in de smalle straten en op de iet of wat ruimere marktplaatsen. Er wordt nog steeds gekocht en verkocht op dit late uur. Een koopman meet tentdoek af met een span - oorspronkelijk de afstand tussen uitgestrekte duim en pink. De lucht is zwaar van de sterke geur van mirre, wierook en kruiden - de laatste worden afgemeten met een klein maatje. Gouden en zilveren weegstukken liggen als tegenwicht op de stoffige weegschaal en balans.

Bij de bron scheppen dorstigen met de holle hand water uit de emmer - glanzende druppels glijden aarzeland en grillig omlaag. Veehandelaars en slagers proberen voor het donker de laatste stukken vlees en offerdieren te slijten. Schepen uit verre landen aan de einden der aarde voeren af en aan op de Eufraat. Op de aanlegplaats wordt kostbaar cederhout van de Libanon uitgeladen - luidkeels aangeprezen voor het betere timmermanswerk en voor verfijnd houtsnijwerk. De goud- en zilversmid en de beeldende kun-

DOOR
E. R. POSTMA
EINDHOVEN

stenaar oefenen hun edel ambacht uit aan de straat, omringd door nieuwsgierige, bewonderende kijkers en eventuele kopers. De zon staat laag en accentueert het profiel van wie Babels majestueuze poorten passeren: trotse Babyloëniërs op weg naar huis, exotisch

Aan de lezers

De redactie wil u graag attenderen op een drietal veranderingen in ons blad met ingang van dit eerste nummer in september.

De eerste is de 'verhuizing' van ds H. Amelink van de rubriek „Pastorale Notities” naar de rubriek „Te Berde”. Deze rubriek was een aantal jaren geleden ook in ons blad te vinden en werd ook toen (mede) door ds Amelink gevuld. Schrijver en redactie zijn gelukkig met deze verhuizing naar een meer maatschappij gerichte column.

De tweede verandering betreft de terugkeer van ds A. H. Algra naar de rubriek „Pastorale Notities”. Na een ondebeking van ruim anderhalf jaar gaat ds Algra ons weer iets doorgeven uit zijn pastorale praktijk. Ook hiermee is de redactie ingenomen.

De derde verandering gaat over een voor ons blad totaal nieuwe rubriek. Een jeugd-puzzel-rubriek die ergens in de tweede helft van het blad een - zo mogelijk - vaste plaats zal krijgen.

Voorlopig houden we het bij een proef die loopt van september tot december.

De heer W. Jellema uit Zwolle gaat deze rubriek verzorgen.

Elders in dit blad leidt de heer Jellema deze puzzelrubriek ook nog zelf bij u in.

Met hem hopen wij dat vooral de jeugd met enthousiasme op deze verandering zal reageren.

De redactie

geklede zeelieden aan het passagieren, ethische minderheden, ooit gedeporteerd uit verre, vreemde streken. Joden uit Jeruzalem en Judea bijvoorbeeld.

Wereld-taferel

De profeet kijkt ze aan met strakke blik. In hun ogen leest hij de twijfel, het wantrouwen, het ongelof. Hun ballingschap is voorbij? Over een effen heerbaan trekken de door gindse wildernis, die verre woestijn van bergen en heuvels? Niemand legt ze een strobreed in de weg, want alle vlees, ook de machthebbers van Babel, zijn niet meer dan gras en hun glorie is even kortstondig als een steppebloem?

Op zulke Woorden moeten zij afgaan?

De profeet hoort hen denken. En weet: ze hebben geen fiducia meer in Hem die eens met een simpel woord hemel en aarde schiep. En met een weids gebaar vraagt hij hun: wie, welk schepsel mat de wateren met zijn holle hand, bepaalde de omvang der hemelen met een span, vatte met een maat het stof der aarde (de grond), woog de bergen met een waag, de heuvels met een weegschaal? En bij wie van jullie kwam Hij om raad vragen, wie bracht hem kennis en inzicht bij?

De oceanen meten met de holle hand - beseffen jullie wel hoe klein een mens is?

Mensen zijn klein: zie, volken zijn als een druppel aan die emmer - hij spat uiteen op de stoffige straat; als een stofje aan gindse weegschaal - van geen enkel gewicht. Zie, eilanden - die verre onmetelijke einden der aarde - zijn als fijn stof, dat uitgestrooid wordt: een handvol zand dat tussen de vingers doorglijdt en achtere-loos wordt uitgestrooid. Zien jullie die offerdieren daar? Gaan je gedachten uit naar Babylons „machtige” goden?

De Libanon met al zijn ceders is niet toereikend als brandhout en al het wild dat daar te vinden is volstaat niet als brandoffer...

Vanaf „in den beginne ...”

Alle volken samen zijn voor Hem als niets, minder dan niets - met wie willen jullie Góð vergelijken?

Inhoud

- 1 Ds E. R. Postma, Inzicht gevraagd!
- 2 Drs H. de Jong, „Geheel Israël zalig” (3)
- 3 Ds H. Algra Sr., Pastorale Notities
- 4 Ds C. P. Plooy, Reactie op de antifoon van ds Blokhuis
- 5 Liturgische Werkgroep Het Liedboek
- 6 Ds H. Amelink, Te Berde M. de Jonge, Boekbespreking
- 7 W. Jellema, Puzzelrubriek

Jullie denken tóch aan *Nebu*(kadnezar), aan (Evil-) *Marduk*, aan *Bel*(sazar)? Aan die goden (beelden) die jaarlijks rondgedragen worden? Of die in goud of hout in klein formaat als wijgeschenk hun opgedragen worden? Want Jeruzalem is verwoest en het tempelgerei staat toch maar mooi als overwinningstrobe in de tempel van Babels goden uitgestald... en wat kon God, jullie God daartegen beginnen - vraag je?

Wéten jullie 't niet? Hebben jullie 't niet gehoord? Is het jullie van het in den beginne af niet verteld? Natuurlijk wel - de Schrift, de thorah („in den beginne”) is mee naar Babel gegaan... Maar hebben jullie bij al wat je gehoord hebt en ziet dan geen inzicht? Trekken zelfs jullie, net als de heidenen dan geen conclusie? (vgl. Rom. 1:20-23). Komen ook jullie niet verder dan een goedgelijkend beeld op zijn best van een... mens?

En met een allesomvattend gebaar illustreert de profeet zijn onderricht: Hij heeft zelfs geen tempel meer? Hij troont boven het rond der aarde - en haar bewoners zijn in zijn ogen niet groter dan sprinkhanen - zonder onderscheid! Geen tempel! Hij breidt de hemel uit als een fijn doek, spant hem als een tent om in te wonen, waarin ook jullie wonen. Jullie

geloven in een Schepper maar zijn bang voor schepselen, voor regeerders en machthebbers? Voor sprinkhanen-in-zijn-ogen? Nauwelijks hebben ze hun macht grondvest, amper staat hun stek vast of één ademtocht van Hem doet ze verdorren tot in de wortel en de stormwind jaagt ze als stoppels de woestijn in: geen mens die hen nog kent of over ze praat, laat staan bang voor ze is... ze zijn verleden tijd.

... onvergelijkelijk

Met wie dan toch willen jullie *Mij* vergelijken, dat Ik hem gelijk zou zijn? vraagt Israëls God nu zelf aan zijn volk. De avond is gevallen - snel is het duister geworden: Heft uw ogen naar omhoog en ziet: wie heeft dit alles *geschapen*? Hij, die (sinds de schepping tot heden toe) als een veldheer dat sterrenleger doet optrekken aan de hemel en elk daarvan bij name oproept - zo overweldigend machtig is Hij - en nog niet één durft achter te blijven?

Waarom dan toch zegt gij, o *Jacob*, en spreekt, o *Israël*: verborgen is mijn weg voor de *HERE* en aan mijn God gaat mijn recht (NB...) voorbij? Zegt mijn Naam jullie niet meer „Hij is er“?

Nog eens: weten jullie het dan niet? Hebben jullie het dan niet gehoord? Zijn jullie bij het horen van „In den beginne...“ horende doof en ziende blind? Is jullie God alleen de God van „in den beginne“, van alleen het verleden? Een *eeuwig* God is de *HERE*, (die) Schepper van de einden der aarde. Kan Hij niet voleinden wat zijn Hand begon? Ziet Hij er geen gat meer in? In wat Hij jullie beloofde? Is de wereldsituatie Hem te ingewikkeld geworden, te machtig? Ziet ook Hij geen kans meer er iets aan te doen? Is Hij niet bij machte een nieuw Jeruzalem te realiseren?

Weet dan: Hij wordt niet moe noch raakt afgemat - hoe ingewikkeld het wereldpatroon mag zijn: Zijn verstand - het inzicht van de Schepper - is grenzeloos, niet te doorgronden.

Sterker nog: Hij geeft wie moe is kracht, wie machteloos is nieuwe energie. En nog sterker: jonge mensen in de volle kracht van hun jeugd, bijna onuitputtelijk sterk - ja als zelfs die van uitputting en afmatting over hun eigen benen struikelen, dan nog zullen wie naar Hem opzien en uitzien nieuwe kracht putten, verder kunnen komen. Wie, als Abraham onder de sterrenhemel, al zijn hoop bouwt op de *HERE* en Zijn Woord - of men nu jong is of oud: die zullen als op arendsvleugelen verder kunnen. Zij lopen - de lange weg door de woestijn - maar worden niet moe; zij wandelen maar raken niet (als Hagar) afgemat: zij hálén 't nieuw Jeruzalem!

„Geheel Israël zalig“: klapstuk van de geschiedenis of hoofdsom der historie? (3)

De drie zwaarden

Dat het in Israël uiteindelijk niet de rampspoeden of gerichten waren die ervoor zorgden dat er een 'rest' kwam, maar dat de Here God dat door zijn woord bewerkte, kunnen we lezen in de bekende geschiedenis van Elia's moedeloosheid na het Karmel-gebeuren. De Here zegt daar in I Koningen 19 dat Hij zich een rest van zeven-duizend zal doen overblijven die de knie voor de Ba'al niet buigt. Meestal leest men deze plaats wat geïsoleerd, alleen vanaf vs 18: „En Ik zal in Israël zeven-duizend doen overblijven...“, maar men moet de hele passage tesamen nemen, vanaf vs 15. Dan komt ze in breder verband te staan.

De profeet Elia krijgt na zijn klacht over het vergeefse van zijn dienst een nieuwe opdracht. Hij moet Hazaël tot koning over Aram zalven (zoals later Kores als gezalfde des *HEREN* iets voor de Here God zou moeten doen, zo is dat ook met Hazaël het geval) en Jehu tot koning over Israël (want ook voor hem ligt er in onderscheiding van de andere koningen van het noordelijk rijk een bijzondere taak gereed) en Elisa tot profeet in zijn eigen plaats. Deze drie instrumenten Gods worden dan vervolgens in serie gezet: „Wie dan aan het zwaard van Hazaël ontkomt, hem zal Jehu doden; en wie aan het zwaard van Jehu ontkomt, hem zal Elisa doden“ (vs 17). Koning Hazaël bracht over Israël een vervaarlijk strafgericht. Daarover wordt bij zijn zalving gezegd: „Ik weet wat gij de kinderen Israëls voor kwaad zult aandoen; hun versterkte plaatsen zult gij aan het vuur prijsgeven, hun jongelingen zult gij door het zwaard doden, hun zuigelingen zult gij verbrijzelen en hun zwangere vrouwen zult gij openrijten“ (II Koningen 8: 12). Het hele Overjordaanse is in die tijd voor Israël verloren gegaan (zie II Koningen 10: 32, 33).

De ontkomenen aan het strafgericht van Hazaël echter zouden aan de acties van Jehu onderworpen worden. Want het zwaard van Hazaël trof in Israël schuldigen en onschuldigen. Hij hanteerde om zo te zeggen een botte bijl, zodat wat daarvan overbleef allerm minst een gezuiverde rest was. Koning Jehu sloeg uit geestelijk oogpunt meer raak dan de heiden Hazaël. Zijn ijver richtte zich immers tegen de dienst van Ba'al wiens ver eerders hij op het feest liet ombrengen (II Koningen 10: 18-27, vooral vs 23). Toch werkte ook Jehu nog met een onjuiste tegenstelling. Zijn verzet tegen de Ba'al-cultus lijkt nationalistisch van aard te zijn geweest, gericht als

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

het was tegen de buitenlandse invloed van Izebel. De meer nationale cultus van Jerobeam die de Here God toch ook een doorn in het oog was, liet hij ongemoeid (II Koningen 10: 29). Men kan dus ook van Jehu niet zeggen dat hij het geëigende instrument in de hand van de Here God geweest is om een gezuiverde rest te voorschijn te brengen. Dat is voorbehouden geweest aan de dienst van de profeet Elisa: „En wie aan het zwaard van Jehu ontkomt, hem zal Elisa doden“ (vs 17). De 'rest' gaat dus in deze passage door een steeds fijner zeef. Er zit iets stylistisch in de reeks van de drie zwaarden. De bedoeling is niet te zeggen dat ze precies na elkaar zouden optreden; hun orde is meer een rangorde dan een volgorde. Een procédé van verdelging in toenemende precisie is ermee aangeduid. Zoals bijvoorbeeld in Joël 1: 4: „Wat de knager had overgelaten, heeft de sprinkhaan afgevreten; wat de sprinkhaan had overgelaten, heeft de verslinder afgevreten en wat de verslinder had overgelaten dat heeft de kaalvreter afgevreten“. Dit alles nu is inleiding tot vs 18: „En (aldus) zal Ik in Israël zeven-duizend doen overblijven: alle knieën die zich niet gebogen hebben voor Ba'al en elke mond die hem niet heeft gekust“. Het is uiteindelijk door zijn woord dat de Here God zich een rest overlaat, al kan Hij ook het geweld van een Hazaël of van een Jehu gebruiken als een soort voorbereidende 'genade'. Let erop dat na al dat doden het 'doen overblijven' als een totale verrassing naar voren komt. Eigenlijk zou er niets moeten overblijven bij zoveel zwaard-

gekleetter. Dat dat niettemin toch gebeurt, is alleen aan de genade Gods toe te schrijven. Het is ons dus niet toegestaan om te romantisieren over de 'rest' noch ook te dromen over de reinigende en zuiverende kracht van het geschiedenis-gericht. Lijden loutert niet vanzelf. Deze les over de 'rest' staat in de bijbel op de goede plaats. Ieder die zich gaat verdiepen in de boodschap van de profeten, die met de idee van de 'rest' nogal in de weer zijn geweest, komt er langs om zo te zeggen. En leert dan dat er op twee manieren over de 'rest' gesproken kan worden: 1) degenen die na een veldslag of een ramp zijn overgebleven en 2) degenen die de Here God in geestelijke zin door zijn woord doet overblijven. In de onderhavige tekst staan beide betekenissen bij elkaar en maakt de eerste plaats voor de tweede.

Het kritische Woord

De hele bijbelse geschiedenis door is het Woord kritisch met Israël bezig geweest om te laten zien dat niet allen die van Israël afstammen ook Israël zijn. Niet altijd kwam het daardoor tot een even duidelijke 'rest'-vorming; het was ook wel eens een meerderheid in het volk die gehoor gaf. Om deze kritische funktie van het Woord te laten zien wijs ik op en verschijnsel dat we tamelijk vaak tegenkomen in de poëtische gedeelten van het Oude Testament, dat namelijk aan het begrip 'Israël' een geestelijke bepaling wordt meegegeven die meestal in het meervoud gesteld is en dus op de afzonderlijke leden van het Godsvolk slaat. Ik geef daarvan nu wat voorbeelden. Deuteronomium 32: 36 (= Psalm 135: 14): „Want de *HERE* zal recht doen aan *zijn volk* en zich ontfemen over *zijn knechten*“; Psalm 73: 1: „Ja, waarlijk, God is goed voor *Israël*, voor *hen die rein zijn van hart*“; Psalm 105: 43: „Hij voerde *zijn volk* uit met blijdschap, *zijn uitverkorenen* met jubel“; Jesaja 59: 20: „Maar als Verlosser komt Hij voor *Sion* en voor *wie zich in Jakob van overtreding bekeren*“ (deze tekst wordt aangehaald in Romeinen 11: 26!); Daniël 12: 1: „Maar in die tijd zal *uw volk* ontkomen, *ieder die blijft geschreven te staan in het boek*“; Psalm 22: 24: „Gij die de *HERE* vreest, looft Hem, verheerlijkt Hem, *gij ganse nageslacht van Jakob*, en hebt ontzag voor Hem *gij ganse nageslacht van Israël* (alwaar 'heel Israël' parallel staat met de 'Godvrezenden'). Er zit een eigenaardige spanning in deze en dergelijke zinswendingen. De bedoeling ervan is namelijk niet dat ze twee groepen van verschillende grootte naast elkaar zetten ('het volk' groot en 'zijn uitverkorenen' kleiner), maar geheel het volk wordt via elk van zijn afzonderlijke leden aangespoord de

geestelijke houding aan te nemen die bij de naam 'Israël' past. Dat dan de uitkomst hiervan een verschil in omvang oplevert, is helaas waar: niet allen van Israël blijken rein van hart te zijn. Maar dat staat niet voorop. Voorop staat dat heel Israël vermaand wordt rein van hart te zijn en de belofte krijgt dat daar ruimte voor is. Dat is de hoopvolle spanning die in deze zinswendingen zit. Toen echter de kloof tussen 'Israël' en 'de reinen van hart' steeds dieper begon te gapen, kon de 'rest'-prediking van de profeten bij deze spreekwijze aansluiten. Een mooi voorbeeld daarvan is Joël 2:32: „...want op de berg Sion en te Jeruzalem zal ontkoming zijn... en onder de ontvloden die de HERE roept”, alwaar deze meervoudsaanduiding een typering is van de 'rest', het geestelijke Sion Jeruzalem.

Het geestelijk centrum

We blijven nog even bij die opmerkelijke zinswending, waarbij aan Israël een geestelijke typering wordt toegevoegd. Want zij komt ook nog in een andere vorm voor die de juistheid van de gegeven uitleg in het licht stelt. We hebben gezegd dat de tweede helft van dergelijke zinnen Israël oproept tot het aannemen van een geestelijke houding of tot het zoeken van een geestelijke betrekking tot God. Om nog een voorbeeld daarvan te geven, Jesaja 63:8: „Hij zeide: zij zijn toch mijn volk, kinderen die niet trouweloos worden”. Volk-des-HEREN-zijn wordt hier uitgelegd in de richting van een oprecht kinschap van God. Maar nu dan die andere vorm waarvan we een voorbeeld vinden in Habakuk 3:3: „Gij trekt uit tot redding van uw volk, tot redding van uw gezalfde”. Hier wordt het volk niet maar naar zijn geestelijke houding toegedreven, maar naar zijn geestelijke centrum van waar het die houding mag ontvangen: de messias des HEREN. Hij is het tegenover wie de Israëlieten ieder persoonlijk hun standpunt moeten bepalen; op hem scheiden zich de wegen tussen Israël naar het vlees en Israël naar de Geest. In een versregel bijvoorbeeld als die van Psalm 149:4: „Want de HERE heeft een welbehagen in zijn volk, Hij kroont de ootmoedigen met heil”, staat hij, deze knecht des HEREN, als een onzichtbaar criterium tussen beide vershelften in. En voor alle verdere voorbeelden gaat dat op. Wat God door middel van zijn ambtsdrager doet splitst het volk in een meervoud van persoonlijke beslissingen, vóór of tegen. Zoals te zien is in Psalm 94:14, 15: „Want de HERE zal zijn volk niet verstoten en zijn erfdeel niet opgeven. Maar het oordeel zal een wending nemen naar zegevierend

recht - en daar gaan alle oprechten van hart achteraan”. Het oordeel tot zegevierend recht brengen is het werk van de Knecht des HEREN (zie Jesaja 42:1, 3, 4 en Matth. 12:18-21). Deze Knecht des HEREN trouwens is niet alleen in de messias-koning, maar ook in de gestalte van de hogepriester, het huis van Aäron, voorafgebeeld. En zo kunnen we dan in het psalmboek enkele malen de reeks tegenkomen: „Israël, vertrouw op de HERE... jullie, huis van Aäron, vertrouwt op de HERE... jullie, die de HERE vreest, vertrouwt op de HERE...” (Psalm 115:9-11; 115:12, 13; 118:2-4; 135:19, 20). Zowel in Psalm 94 als in Psalm 115 zien we Gods ambtsdrager (koning of priester) instaan tussen 'Israël' en de geestelijke typeringen: 'alle oprechten van hart' en 'jullie, die de Here vreest'. Een samengaan ten slotte van priesterdienst en koning als scheidingmakend criterium binnen het volk vinden we in Psalm 149:2: „Israël verheuge zich in zijn Maker, laten de kinderen Sions juichen over hun koning”. Hier wordt het volk naar Sion, (het inbegrip van alles wat met het heiligdom te maken heeft,) en naar de koning toegedreven en de Israëlieten naar de geest scharen zich als kinderen rondom deze hun geestelijke centra.

Niet het bloed alleen

Maar hebben we nu door wat er ondertussen gebeurd is? We hebben voor het volk van God

een reeks aanduidingen gevonden: 'knechten', 'zij die rein van hart zijn', 'uitverkorenen', 'wie zich in Jakob van overtreding bekeren', 'ieder die blijkt geschreven te staan in het boek', 'jullie die de HERE vreest', 'de ontvloden die de HERE roept', 'kinderen die niet trouweloos worden', 'ootmoedigen', 'kinderen Sions' (en er zijn er nog meer!), en het zijn aanduidingen die stuk voor stuk geestelijk van aard zijn en een bloedband aan vader Abraham niet noodzakelijk tot vooronderstelling hebben! Met name met de aanduiding 'zij die de HERE vrezen' is de nationale beperktheid doorbroken. Deze ontdekking is niet van ons, maar blijkt al veel eerder gedaan te zijn. De termen die zoeken naar de geestelijke kern van Israël zijn tegelijk ruimer dan Israël en voor algemeen menselijke toepassing vatbaar. Dat blijkt in het Nieuwe Testament waar we ze tegenkomen: de 'Godvrezenden' of de 'vereerders van God' (bijvoorbeeld in Hand. 13:16, 26, 43 en 50), niet-Joden die zich op geestelijke gronden min of meer aangesloten hadden bij de plaatselijke synagoge. Maar ook in het Oude Testament ontmoeten wij hen reeds: „De HERE schouwt uit de hemel, Hij slaat alle mensenkinderen gade, uit zijn woonplaats ziet Hij naar alle bewoners der aarde, Hij die hun aller harten vormt, die al hun werken doorgrondt. Geen koning wordt behouden door een machtig leger, geen held wordt gered door geweldige kracht; het

paard faalt ter overwinning, en doet niet ontkomen door zijn geweldige sterkte. Zie, des HEREN oog is op hen die Hem vrezen, die op zijn goedertierenheid hopen...” (Psalm 33:13-18). Kunnen zij 'Israël' heten? Het is in ieder geval opmerkelijk dat aan deze wijde oekumene van 'Godvrezenden' thematisch deze versregel voorafgaat (vers 12): „Welzalig het volk welks God de HERE is, de natie die Hij zich ten erfdeel koos”, - woorden waarbij iedereen aan Israël denkt. Het is ook Israël, maar in geestelijke zin. En laat wie nog niet overtuigd is Ps. 24:4-6 opslaan, waar om zo te zeggen de omgekeerde weg bewandeld wordt; niet: 'Israël' en vervolgens een geestelijke typering (zoals we dat eerder steeds tegenkwamen), maar: eerst enkele geestelijke typeringen, uitlopend op een verrassende konstatering: „Die rein is van handen en zuiver van hart, die zijn ziel niet op valsheid richt, noch bedriegelijk zweert... dat is het geslacht van wie naar Hem vragen; die uw aanschijn zoeken; dat is... Jakob”. Hier is de kring rond 'Israël' - dat zijn degenen die de Here God vrezen, onverschillig of hun Abraham's bloed door de aderen vloeit of niet. En de weg ligt nu open om terug te komen op die oudtestamentische teksten waarin dit Israël, dat wil zeggen: de gemeente bestaande uit de 'rest' van Israël plus de geroepen uit de volken, als volk Gods van de toekomst wordt aangekondigd.

Herberg

„Als we van thuis niet zoveel meegerekregen hadden, dan was ik in Gorkum van de kerk afgeraakt”. Aan het woord is mevrouw Marie Geerlings-Wesdijk, te Barendrecht. Verscheidene lezers van dit stukje kennen haar uit Bandoeng, toen ze samen met haar man, „Oom Frits” dagelijks open huis hield voor militairen en voor iedereen die in de jaren na de oorlog loslopend was op Java. Misschien waren die twee bijzonder gastvrij, omdat ze zich „vroeger” herinnerden, de jaren twintig. Zuster Wesdijk - „zuster” vooral in de betekenis van verpleegster - ging werken in het ziekgasthuis aan de Haarstraat in Gorkum. De lonen waren zo laag, dat ze niet met de trein naar huis kon. De tocht naar huis en terug werd te fiets afgelegd, 35 km. enkele reis. Maar je had als verpleegster niet vaak vrij. Eens in de maand. Je was dus sterk op de kerk aangewezen. Eén maal per zondag naar de kerk, dat kon volgens het reglement, maar de directrice had er een handje van, de zusters pas te laten gaan vijf minuten voordat

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA Sr.
MAASSLUIS

de dienst begon. Dan was er vaak geen plaats meer voor haar in de kerk. Kerken zaten in die tijd nog bomvol. De jonge zuster ging met haar attestatie naar het „kerkelijk bureau” dat „zitting hield” op vrijdagavond van zeven tot acht. Wat een ambtenaars-termen. Ze vroeg meteen om een gereserveerd plaatsje, maar daar konden ze niet aan beginnen, zei de kerkelijke ambtenaar. De doven en de domineeskinderen hadden een gereserveerde bank, maar om nu ook voor de verpleegsters een plaats vrij te houden, dat ging te ver. Bovendien waren die meisjes vaak maar voor korte tijd in de stad, zei hij, en ook nog ongeregeld. Hij zei er niet bij: Jullie

kunnen ook niet veel bijdragen in de kerkelijke kosten, maar misschien was dat toch ook wel een motief. Het was voor zo'n meisje genoeg om het te laten afweten, maar ze bleef naar de kerk gaan; dat had ze zo van thuis meegerekregen. Soms hupte er wel een mevrouw een beetje opzij om haar een plekje te geven. Vaak duurde dat langer en dan stond je daar maar, kijken of er ergens nog een plaatsje was.

Vroeger had je de herbergen. Later kwamen ze „Café-Biljard” te heten en het volk had het over een kroeg. Het valt wat moeilijk om in een blad als dit van die instellingen iets goeds te zeggen. Er is ellende genoeg uit de herbergen voortgekomen. Maar wat ze wél hadden, was de gezelligheid voor eenzame mannen. „Kom erbij zitten, man!” En een man met een moeizaam leven vergat de zorgen, als hij onder de stamgasten was. Ze praatten en lachten hem er overheen. Het is voor de kerk geen schande, als ze het gezellig maakt en gastvrij is. Vergeet de herbergzaamheid niet, staat er geschreven.

Reaktie op de antifoon van ds Blokhuis

Op verzoek van de redactie geef ik hier, in wat uitgebreider vorm, mijn reaktie weer in de Opbouwvergadering van 7 mei j.l., op het referaat van ds Blokhuis. Met grote belangstelling heb ik hem over „Israël” horen spreken. En vooral ook met dankbaarheid. Want „Israël” mag ook onder óns niet worden doodgezwegen. Evenals ds B. heb ook ik jarenlang over de toekomstverwachting voor Israël nagedacht en de Schriften onderzocht. Maar misschien anders dan hij, begin ik op dit punt wat voorzichtiger te worden.

Er is n.l. in sommige kringen, die bijzonder geboeid zijn door de joodse wortels van het christelijk geloof, iets aan de gang, dat me met grote zorg vervult. Omdat het zo sterk doet denken aan het judaïsme, waar de apostel Paulus het zo mee te stellen gehad heeft en dat hij zo sterk bestrijdt in zijn brieven. Het lijkt tegenwoordig soms wel, of het Jodendom meer te bieden heeft aan ons, dan wij, christenen aan de Joden. Ik denk aan hen, die per se het joodse pesach willen vieren, met ongezuurde broden en al, en niet genoeg schijnen te hebben aan het Avondmaal, dat de Heer Jezus Christus instelde en ons naliet. Zou naast zondag 30 van de Catechismus over het onderscheid tussen het Avondmaal en de roomse Mis, ook niet een catechismusantwoord kunnen worden geschreven over

DOOR
C. P. PLOOY
EDE

de vraag naar het onderscheid tussen de joodse pesachmaaltijd en de Maaltijd des Heren? Ik denk, dat daarbij dan zou verwerkt moeten worden een ander onderscheid, n.l. dat tussen de joodse feesten vóór Christus of ná Christus. Duiden hier niet dezelfde vragen op als t.a.v. het judaïsme in de apostolische tijd?

Bij een bezoek aan Nes Ammin enige jaren geleden werd ik ook al getroffen en verontrust door de wijze van benadering van de Joden door de christenen van Nes Ammin. Ik kan er best inkomen,

dat we ons wel zeer bescheiden dienen op te stellen tegenover Israël. Maar ik ben bang, dat het een principiële opstelling is, als men steeds maar leren wil van de gelovige Joden en zo weinig leren wil áán.

Soms ben ik ook bang, dat in deze denkwereld het door christenen gekruisigde Israël Christus-en-diegekrusigd uit het middelpunt van het geloof verdringt. Niet dat ik in het spreken van ds B. daar iets van gemerkt heb, integendeel. Maar er rijst bij mij toch wel ernstig bezwaar tegen zijn spreken over de schuld van Israël aan de kruisiging van Christus. Het waren volgens ds B. maar sommige Joden, die instemden met de kruisiging van Jezus. De Joden van het platteland stonden er helemaal buiten; zelfs velen in Jeruzalem hadden er part noch deel aan. Meer dan 90% van het joodse volk had met de kruisiging van onze Heer niet direkt te maken.

Ik denk, dat we nooit zullen weten hoeveel koppen de menigte telde, die voor Pilatus geroepen heeft: Kruisig Hem! En die de goddelijke wraak over zichzelf en hun kinderen hebben getrotseerd vanwege het bloed van deze Rechtvaardige. Maar deze manier van denken in getallen en procenten lijkt mij nu eens typisch onjoods, en onbijbels ook.

Ds J. H. Veefkind, door ds B. ergens geciteerd, gaat wel heel ver in zijn uitleg van Matth. 27:25: „En al het volk antwoordde en zeide: zijn bloed kome over ons en onze kinderen”. U vindt deze verklaring in zijn zeer lezenswaardige boekje „Hoe leest u...”, waarin van ettelijke Schriftplaatsen een andere dan de gangbare exegese wordt geboden. Ds V. betreedt bepaald geen platgetreden paden. Maar wie hem nagaat moet hem wel goed na gaan. Zijn verklaring van de genoemde tekst uit het lijdensevangelie doet me denken aan de vraag in de Opbouwvergadering, die ds B. de moeilijkste vond, die hem die dag was gesteld, deze vraag n.l.: komen we eigenlijk vanuit een bepaalde visie tot exegese van de Schrift, of vanuit de exeges tot onze visie?

Maar nu de uitleg van ds V. In „al het volk” of „heel de schare” op Gabbata wil hij slechts zien de leden van het Sanhedrin, 71 man sterk, en genoeg z.i. om van „schare” en zelfs „volk” te spreken. Op de ene bladzij van zijn boek drukt hij zich nog voorzichtig uit: bij schare moeten we in hoofdzaak aan het Sanhedrin denken, in ieder geval vormden zij het grootste deel van de schare. Maar een bladzij verder heet het: het volk - dat is het Sanhedrin. Het gewone volk had hier part noch deel aan. De joodse leiders wilden immers juist het volk er

buiten houden, bang als ze waren voor oproer onder het volk. Welnu, aldus ds V., ze zijn er ook niet bij geweest. De zaak was al in kannen en kruiken toen de mensen in Jeruzalem wakker werden.

Het komt mij toch wat gezocht voor: de ene keer is het volk het Sanhedrin, de andere keer is het volk de gewone mensen van Jeruzalem.

Wie heeft dan Lucas op het oog bij zijn verslag van het Pinksterfeest, als hij spreekt over de menigte, die tehoop liep bij de opzienbarende Pinkstertekenen? En wie worden door Petrus aangesproken als „Joden en allen die te Jeruzalem woonachtig zijn” en als „mensen van Israël”? Tegen wie verklaart Petrus zo openlijk: „GIJ hebt Jezus aan het kruis genageld en gedood” (Hand. 2:23)?

Natuurlijk, daar zitten enige schakels in: het doodvonnis van het Sanhedrin, de fatale uitspraak van Pilatus, de kruisiging door Romeinse soldaten, en achter dit alles „de bepaalde raad en voorkennis van God”. Maar Petrus spreekt er toch maar die hele menigte van Joden voor hem op aan!

En een paar dagen later herhaalt hij in de zuilengang van Salomo deze beschuldiging, ongenueanceerd zouden wij zeggen: „GIJ hebt Jezus overgeleverd en verloochend tegenover Pilatus, en de Leidsman ten leven hebt GIJ gedood” (Hand. 3:13-15). Het is duidelijk, dat Petrus hierbij speciaal het toneel voor Pilatus voor ogen staat. Maar hij spreekt hier niet alleen het Sanhedrin op aan, want dát gebeurt pas in het volgende hoofdstuk, als hij onder arrest is gesteld vanwege het Sanhedrin, terwijl hij het volk staat toe te spreken (Hand. 4:1-10) in zijn toespraak tot het volk maakt hij trouwens zelf onderscheid tussen het volk en zijn oversten, als hij zegt: „ik weet, dat gij uit onkunde gehandeld hebt, gelijk ook uw oversten”. En dan laat hij opnieuw zien, dat God zó de oude heilsprofetie in vervulling deed gaan „dat zijn Christus moest lijden (Hand. 3:18, 19).

Ds B. vertelde ons, dat hij bezig is aan een studie over dat moet of moest (het Griekse woordje „dei”), dat zo’n belangrijke plaats inneemt in de Bijbelse interpretatie van het kruisoffer van Christus en waar b.v. iemand als dr Wiersinga geen weg mee weet. Zou dat Griekse woordje „dei” in het lijdensevangelie ook geen sleutelwoord kunnen zijn voor het vraagstuk van „Israël”? Het is overigens heel goed te begrijpen, dat zowel jood als christen wel af wil komen van die zelfvervloeking van het volk en Gabbata, die zulke verschrikkelijke gevolgen gehad heeft in de geschiedenis. Hoe vaak hebben kerk-

Vrouwencontactdag 1983 te Apeldoorn

De vrouwencontactdag wordt D.V. gehouden op zaterdag 24 sept. a.s. in het gebouw van de Chr. M.T.S., Boerhaavestraat 50 (wijk Kerschoten). Aanvangstijd 10.30 uur, sluiting om plm. 16.00 uur. Speker is Prof. dr W. H. Velema te Apeldoorn die een lezing zal houden over „De navolging van Christus tegenover het patroon van de ikmens”.

De kosten bedragen f 7,— per persoon, te voldoen bij de ingang. U krijgt dan een programma van de hele dag.

De koffie zal gratis en onbeperkt voor u klaar staan, maar een hapje voor de lunch zult u zelf mee moeten brengen.

Als u per openbaar vervoer reist kunt u het best om ongeveer 9.30 uur in Apeldoorn aankomen. Op het station zullen mensen aanwezig zijn die u naar de juiste stadsbus verwijzen.

Voor mensen die met de auto komen volgen hier routebeschrijvingen: Vanaf **Zwolle**, A 50: Afslag Apeldoorn-Noord. Bij 2e verkeerslicht rechts, richting Harderwijk/Vaassen (Edisonlaan). Dan bij 2e kruising links, Boerhaavestaat, 2e gebouw links.

Vanaf **Amersfoort**, E 8: Afslag Hoenderloo/Apeldoorn. Richting Apeldoorn (Europaweg). Bij verkeerslicht links, richting Harderwijk (Laan van Spitsbergen, daarna Jachtlaan). Bij 't Loo (Naald) richting Vaassen/Zwolle (Zwolsse weg). Bij 1e verkeerslicht rechts (Hertenlaan, daarna Edisonlaan). Bij 2e kruising met verkeerslichten is de Boerhaavestraat, daar rechtsaf, 2e gebouw links.

Vanaf **Enschede**, E 8: Afslag Voorst/Apeldoorn. Richting Apeldoorn (Zutphense straat). Aan het eind scherp rechts, richting Deventer (Deventerstraat). Bij verkeerslicht links (Laan van Zevenhuizen, daarna Edisonlaan). Na kruising van het kanaal, 2e weg links, Boerhaavestr. 2e gebouw links.

Vanaf **Arnhem**: Na Woeste Hoeve A 50. Na kruising met E 8 afslag Voorst/Apeldoorn. Richting Apeldoorn (Zutphensestraat). Zie verder vanaf Enschede.

Vanaf **Ede**: Na viaduct (E 8) Europaweg. Zie verder vanaf Amersfoort. Parkeerruimte is aanwezig. Mensen die moeilijk moeilijk ter been zijn kunnen (op verzoek) zonder moeite naar binnen gebracht worden. Verdere inlichtingen worden graag gegeven door mevr. S. H. Bos-van Oosten, tel. 055-335359.

vorsten en kerkmensen niet gemeend in gruwelijke pogroms Gods wil uit te voeren! Alsof GOD deze vervloeking uitgesproken had! En alsof de lijdende Jezus zelf aan het kruis niet gebeden heeft om de Geest, die ogen en harten opent, toen Hij bad: „Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen.”

Nee, in het „zijn bloed kome over ons en onze kinderen” sprak niet de stem van God, maar de stem des volks!

Maar wat heeft de Kerk bitterweinig verstaan van haar roeping, om deze stem te overstemmen en tot zwijgen te brengen door de lokkende en reddende stem van Jezus' bloed-der-verzoening!

Maar we moeten niet doen, alsof die stem van het volk voor Pilatus niet geklonken zou hebben. En alsof Israël zijn van God gezonden Messias niet gekruisigd zou hebben. Daar is Israël niet mee gebaat. Petrus vindt er geen doekjes om. Hoezeer hij ook zelf jood is en zelfs zelf Jezus verloochend heeft. En als het volk part noch deel had aan de kruisiging van Jezus, waarom zouden ze dan zo van hun stuk geraakt zijn onder de prediking van Petrus? Petrus laat zijn Pinksterprediking nota bene uitlopen op de nog eens weer herhaalde beschuldiging: „Deze Jezus, die GIJ gekruisigd hebt”. (Hand. 2 : 36).

Deze scherpe aanklacht echoot nog door de tempelhallen als uit de ontstelde menigte vóór hem de kreet opklinkt: „Wat moeten we doen...” Ze schuiven de verantwoordelijkheid door Jezus' dood niet af op het Sanhedrin, of op een stelletje schreeuwers op Gabbata, ze verschuilen zich zelfs niet achter „Gods raad en voorkennis” of achter het „moet/moest” („dei”), - neen, ze nemen de verantwoordelijkheid volledig op zich. Dit is Israël op zijn kleinst en op zijn best! En blijft dit niet de enige weg voor Israël tot verzoening en behoud? Behouden door diezelfde Christus, die zij gekruisigd hebben.

Geldt dat laatste nú nóg, zovele eeuwen na Golgotha? Men moet de verbondstaal van het Oude Testament al slecht verstaan, om daartegen bezwaar aan te tekenen. Werd en wordt bij elke herdenking van de Uittocht uit Egypte niet gezegd, dat „wij” bevrijd zijn uit het diensthuis, „wij” in onze voorvaderen?

Wordt trouwens juist door christelijke schrijvers, die zich bijzonder aan Israël verbonden weten, hetzelfde ook niet van óns, christenen gevegd en verwacht, dat we ons n.l. medeverantwoordelijk zullen voelen voor de wandaden, die de eeuwen door de Joden zijn aangedaan door christenen?

Overigens moeten we daarbij wel oppassen, dat we de gekruisigde

Christus en het gekruisigde Israël niet tegen elkaar gaan uitwisselen, alsof de oplossing zou liggen in een soort quitspel. Israël en de Kerk kunnen elkaar alleen vinden aan de voet van het ENE KRUIS van CHRISTUS, Koning der Joden en Redder der wereld. Daar halen we nooit ons „gelijk”, tegenover God niet en tegenover elkaar niet. Aan de voet van het kruis, onder de adem van de Geest, komen Jood en christen tot de eenparige belijdenis: „Ik deed door al mijn zonden Hem al die jammer aan”.

De bekende dichtregel van Revius „Het zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten...” spreekt mij alleen toe, tegenover christenen, die de schuld aan Jezus' kruis van zich af de Joden alleen toeschuiven. Maar het spreekt me niet toe, als bedoeld wordt de Joden vrij te pleiten. En ik dacht, dat Revius ook dát niet bedoelt heeft.

Dit wilde ik graag kwijt, ter aanvulling van wat ds B. gezegd heeft. Ik zou zijn „antifoon” niet

graag tot zwijgen willen brengen, integendeel, ik zou haar met mijn aanvulling willen versterken. En verder heb ik het sein op onveilig willen zetten tegen opkomend judaïsme. We moeten het boze van het antisemitisme niet bestrijden met het niet kleinere kwaad van het judaïsme, door met dr H. Jansen e.a. driftig jacht te gaan maken op antisemitisme in het Nieuwe Testament. Vanuit een bepaalde „visie” overgaande tot „exegese” zal men heel veel blijken van antisemitisme in het NT te vinden, dat kan ik u nu al wel verzekeren! Om Israël vrij te pleiten van schuld aan Christus' kruisdood (maar we zijn daar ALLEN schuldig aan!) komen de schrijvers van de evangeliën en de brieven en het laatste bijbelboek in de beklaagdenbank. En ik denk, ja ik ben er van overtuigd, dat we voor deze ontwikkeling niet minder oog en oor moeten hebben, dan voor alles, waar ds B. zo terecht op heeft gewezen. De antifoon mag niet eenzijdig worden, wil ze een voluit bijbels geluid laten horen.

Het Liedboek

Lied 207

„Een simpel, verhalend lied, een verslag van de reeks verschijningen van Christus na Zijn opstanding met als hart van het verhaal de ontmoeting van Christus met Thomas”. Zo kan dit Lied worden getypeerd. (Comp. p. 518).

Daarmee is meteen gegeven dat het in zijn geheel moet worden gezongen, b.v. in wisselzang door de gemeente, eventueel met kinderkoor.

De melodie is eenvoudig en past uitstekend bij de tekst.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 208

„Dit Lied, waarbij de tekst telkens door „Halleluja's wordt onderbroken, is een en al jubel over de Opstanding van Christus”. De verhalende tekst van de strofen 4 t/m 17 zou eventueel weggelaten kunnen worden zonder dat aan 't karakter als Paaslied te kort wordt gedaan. In zijn uitgebreide vorm leent het zich alleen voor wisselzang met koor en gemeente. „Ontbreekt de medewerking van een koor, dan kunnen de strofen 1-3, 18, 19 voor gemeentezang dienen”. (Comp. p. 520).

De melodie is gemakkelijk en vrij algemeen bekend.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 209

In zeven strofen „overeenkomstig de zeven dagen van de voleindigde

DOOR LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

schepping” wordt in dit Lied het Paasfeit bezongen. De opstanding van Christus betekent de overwinning op de dood, het nieuwe leven vangt aan, de schepping wordt hersteld en openbaart zich dan in volle glorie: de bomen en de vogels zingen, het graf is leeg, het leed verdwenen, het nieuwe paradijs ligt open. Een uitstekend paaslied. Met strofe 6 kan het Lied beter worden afgesloten, waarmede strofe 7 dan zou vervallen: een gebed tot een engel is niet bijbels („o goede engel bij het graf”). De melodie is dezelfde als van Lied 200: „in de prachtige melodie weerspiegelt zich zowel de blijdschap van het Paasgebeuren als ook van het herontwaken van de natuur”. (Comp. p. 508).

Tekst: 3 (zonder strofe 7); melodie: 3.

Lied 210

Dit Lied sluit nauw aan bij het vorige: het nieuwe leven is aangebroken, al het geschapene herleeft in een nieuw bestaan. Nieuwe perspectieven openen zich: de morgen is vol nieuw geluid en al

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

les roemt Hem als in den beginne (strofe 3 en 4). „Twee lijnen zijn met elkaar verbonden, nl. van de nieuwe Adam (1 Cor. 15) en de eerstgeborene van de ganse schepping (Col. 1). In de nieuwe Adam is een nieuw begin gesteld en de wederopstanding van de natuur wordt als een afspiegeling daarvan gevierd”. (Comp. p. 522, 523). De bekende, mooie melodie is dezelfde als die van Lied 16.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 211

Zowel wat de woorden als de stijl van dit Lied aangaat betekent het achterwege laten ervan geen verlies. Een paar voorbeelden ter illustratie: wat is de zin van de eerste regel van strofe 2: „al(len) zijn wij Gods gevangen”; strofe 3: „de vijand is verwonnen”; strofe 4: „Christus is nedergestegen, Hij is ons allen een medicijn”. Als kerklied achten we het niet geslaagd. De melodie is wel aantrekkelijk.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 212

In vergelijking met voorgaande paasliederen (uitgezonderd 211) is dit Lied nogal vlak in zeggingskracht en heeft mede daardoor weinig inhoud. Evenals het voorgaande achten we het voor de kerkzang niet aanvaardbaar. De melodie is weliswaar onbekend, maar niet moeilijk.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 213

„In dit Lied geeft de dichter een beknopte samenvatting van het opstandingsverhaal, waarbij in het midden blijft tot wie de woorden van de engel zijn gericht. Dit in onderscheid van het verwante en uitvoeriger Lied 208.” (Comp. p. 529). Het is een goed Paaslied met een melodie die snel ingang gevonden heeft.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 214

Dit Lied is nogal piëtistisch van karakter: vanaf strofe 3 is het een typisch „ik-lied”. Daarbij zijn de strofen 4 t/m 6 wat alledaags van stijl en inhoud: „Waar Hij ging kan ik gaan... waar ik ben, daar is Hij” (strofe 4); „woede wat woeden kan, de Heer dekt man voor man” (strofe 5); „nu brengt Hij zonder dralen mij aan de hemelpoort” (strofe 6).

Jammer dat door de afwijzing van dit Lied de mooie melodie verloren gaat voor de kerkzang.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 215

Een jubelend Paaslied, waarmee de gemeente uiting kan geven aan haar vreugde over de Opstanding. Een paar kritische opmerkingen aangaande de tekst willen we niet achterwege laten: in strofe 2 zou terwille van een duidelijker tekstverband de voorlaatste regel o.i. beter kunnen luiden: „en aan zondaars 't leven gaf”, terwijl de eerste regel van strofe 3 zou moeten luiden: „Want Zijn lijden en Zijn strijd...”.

De melodie is goed en vrij algemeen bekend.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 216

Zowel naar inhoud als melodie vertoont dit Lied veel verwantschap met Psalm 138. Het is een goed lof- en danklied vanwege Christus' opstanding met enkele opmerkelijke accenten: de boodschap van de opstanding is het woord des levens (strofe 1); Christus is de eersteling van het nieuwe leven (strofe 2) en de christen moet in woord en daad de vreugde over de opstanding betonen (strofe 3).

De melodie geeft vanwege de gelijkenis met psalm 138 gemakkelijk verwarring. Een andere melodie zal daarom stellig gewenst zijn.

Tekst: 3; melodie: 2.

Lied 217

De teneur van dit Lied is, overeenkomstig zijn oorspronkelijke tekst, sterk individualistisch. „De oorspronkelijke dichter (Gellert) dacht niet gemeentelijk, - voor hem was de grote vraag: wie is Christus voor mij” (Comp. p. 535). De Hervormde bundel-1938 heeft het „ik” omgezet in het gemeentelijke „wij”. Dit is nu dus weer teruggedraaid. Maar daarmee heeft het o.i. toch wel aan waarde als kerklied verloren. Voorts zijn enkele strofen van het origineel weggelaten, waardoor het element van bekering van de zondaar ontbreekt. De melodie is goed en wel algemeen bekend.

Tekst: 1; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

het cijfer 1

bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterke piëtistische inslag;

het cijfer 2

bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;

het cijfer 3

als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

het cijfer 1

voor een niet-aanvaardbare melodie;

het cijfer 2

voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;

het cijfer 3

voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

Aan ouders die kinderen op de basisschool hebben

Op pagina 7 van dit blad vindt u een nieuwe rubriek „Zoeken door je Bijbel”.

Wekelijks komt op die plaats een Bijbelse puzzel voor kinderen van 7 tot 12 jaar. De bedoeling van deze puzzels is om de kinderen spelenderwijs een beetje wegwijs te maken in hun Bijbeltje. Daarbij zullen de jongsten wat steun van u nodig hebben.

Mag ik u wel vragen om uw kinderen te (blijven) stimuleren de puzzel iedere week te maken? Immers het opdoen van Bijbelkennis is een zeer belangrijke zaak.

De redactie heeft besloten dat voorlopig tot eind december wekelijks een puzzel wordt geplaatst. Wanneer u commentaar en/of suggesties heeft zie ik die graag tegemoet via het redactie-adres of rechtstreeks aan: W. Jellema, Zoom 32, 8032 EN Zwolle, tel.

Op aanvraag GRATIS verkrijgbaar:

**WEVER-CATALOGUS,
ZOMER 1983**

met ruim DUIZEND theologische
boeken, waarvan
**DRIEHONDERDACHTENZESTIG
STERK IN PRIJS VERLAAGD!**

Theol. Boekhandel en Antiquariaat,
T. WEVER B.V.

Postbus 59, 8800 AB FRANEKER
Telefoon 05170 - 3147

Boekbespreking

Gandhi

Als je een boekwinkel binnengaat, tref je de aandacht die deze persoon en zijn werk krijgt. De film, die in vele theaters draaide, trok honderden bezoekers. En zelfs in ons blad konden we onlangs over hem lezen (pag. 82/3 en 90/1 van de lopende jaargang).

Gandhi spreekt aan. Waarom? Omdat deze Indiër (1869-1948) in zijn leven uiting gaf aan zaken, die momenteel „in” zijn: geweldloosheid, burgerlijke ongehoorzaamheid, anti-industrialisatie. Velen lopen met hem wèg, hij deelt in een algemene sympathie. Dat was ook al zo in de jaren van zijn grootste activiteiten (1920-1940), toen hij in de clinch lag met de Engelse bestuurders over wat thans India en Pakistan is. Hij is in veel kringen tot een symbool geworden.

Terecht? 't Is te vrezen. Maar hoe zit dit dan?

Het is te waarderen, dat in de brochure-reeks van het Gereformeerd Schoolblad een nummer aan hem is gewijd. Dit bevat zijn levensverhaal en een duidelijke uiteenzetting van zijn streven. En - wat we toch zeker verwachten van dit stuk van de heer A. Janse uit 1931 - een beproeven van deze geest, of die uit God is.

Een actueel geschrift dus, hoewel reeds van 50 jaar geleden.

Voor f 3,70 komt het in uw bezit (gironr. 800093 van de Rabobank te Heino, t.g.v. rekeningnummer 327150602 t.n.v. J. L. Struik).

Vermeldenswaard is dat de brochure van ds A. J. Moggré „Vanwaar toch al dat lijden? opnieuw verkrijgbaar is en dat ook verschillende voorgaande nummers nog in voorraad zijn op bovenstaand adres.

M. de Jonge, Voorburg

■ ■ ■

Te Berde

Sedert wij in Aalten wonen is Varsseveld - een parel in de Achterhoek - een plaats waar we nog wel eens doorheen komen. Het is vanuit Aalten het eerste dorp in de richting van het Westen.

De eerste keer dat we er doorheen kwamen schoot me de naam te binnen van ds F. J. Bulens, van 1854 tot 1889 predikant in Varsseveld in de Afscheiden kerk. De naam was in mijn geheugen gebleven vanuit de levensbeschrijvingen over Bavinck van de hand eerst van Dr V. Hepp en later die van Dr R. H. Bremmer. Bulens was curator van de Theol. Hogeschool in Kampen. De curatoren in die tijd speelden een rol in het afnemen van de examens. Ds Bulens was belast met de taak een tekst op te geven voor de preek die de kandidaat moest houden als deel van het examen. Bavinck was al doctor in de theologie. Maar die graad had hij behaald in Leiden, toen het bolwerk van het modernisme. Bavinck kreeg als tekst van ds Bulens Mattheus 15 : 14a die in de Statenvertaling luidt „Laat ze varen, zij zijn blinde leidslieden...”. Dominee Bulens had daarmee de bedoeling, zo zegt men, om Bavinck wat duidelijk te maken, nl. dat hij zich maar niet veel moest aantrekken van wat men hem in Leiden had geleerd. Hepp en Bremmer vermelden beide dat Bavinck zo boos was

dat hij eerst niet eens meer aan het examen wilde deelnemen. Bremmer zegt „Bulens zinspeelde met deze tekst niet onduidelijk op Bavinck Leidse hoogleraren. Maar Bavinck liet op deze wijze niet met zijn door hem hooggeachte leermeesters spotten. Er ontstond een incident”. Hepp zegt „de goede Bulens had het wat ruw en ontaktisch aangelegd”. En volgens Hepp sprak Bavinck met „nauw bedwongen toon”. Ds J. H. Landwehr, die er zelf bij was tijdens het examen, vermeldt de boosheid niet en Bremmer zegt dat er in de aantekeningen van Bavinck er niets over te vinden is, terwijl hij veel aantekende. Maar als Bavinck boos was en het incident zich zo voorgedaan heeft, dan was hij toch ten onrechte boos. Dat kwam trouwens wel meer bij hem voor. Afgedacht van het feit dat je zo geen tekstkeus mag maken was de raad van Bulens daarin voor Bavinck gewoon een goede. En als Bremmer gelijk heeft in zijn mening dat Bavinck zijn leermeesters in Leiden hoog achtte, dan heeft het Bavinck ontbroken aan goede onderscheiding. In het modernisme viel niets hoog te achten. Bavinck was trouwens er wel meer naast. Ook in zijn levenslange vriendschap met een duistere figuur als Snouck Hurgrange. Moge er in Varsseveld en in heel ons land steeds meer mensen gevonden worden als ds Bulens, die blindheid ook blindheid durfde te noemen.

H. Amelink, Aalten

Kerknieuws

Let u op!

Op zaterdag 10 september a.s. hopen we ons 12e kursusjaar te openen. De gehele dag zal er „Open Huis” zijn in het gebouw aan de Krakelingweg 10 te Zeist. Vanaf 10.30 uur tot 17.00 uur is er gelegenheid om het gebouw te bezichtigen en staf, bestuursleden, docenten en studenten te ontmoeten.

Gedurende deze dag is er ook een bazar in de school waarvan de opbrengst bestemd zal zijn voor het werk van de Bijbelschool.

Op 14.30 uur is er een feestelijke bijeenkomst in de Oude Kerk (Ned. Herv.), 1e Dorpsstraat te Zeist, waarin het kursusjaar officieel geopend wordt. Er zal o.a. worden gesproken door Prof. dr C. v. d. Leun, hoogleraar in de natuurkunde aan de R.U. te Utrecht en lid van het Bestuur van de school. Prof. v. d. Leun zal spreken over „Sla de krant maar op” - een paar kanttekeningen bij het modeddenken.

Vrienden van de Bijbelschool en belangstellenden zijn hartelijk welkom deze dag of alleen de middag-bijeenkomst, bij te wonen.

Theologisch Studie Gezelschap

Het Theologische Studie Gezelschap is een kring van met name jonge predikanten uit onze kerken; gewend als ze waren aan de stimulerende bijeenkomsten van de TSB (Theologische Studie Begeleiding) bleek er behoefte te zijn, elkaar te blijven ontmoeten om over werk en studie met elkaar van gedachten te wisselen.

Deze historische achtergrond verklaart waarom het met name jonge predikanten zijn; overigens zijn oudere collega's ook van harte welkom. Ons is gebleken, dat ook onder hen behoefte is aan een regelmatig (studie-)contact.

Op deze bijeenkomsten (zo'n 6 à 7 per jaar) worden gehouden preken besproken, afgewisseld met lezingen en boekbespreking. Plaats van samenkomst is meestal het kerkgebouw van de NGK van Breukelen, tijd maandagmorgen van 10.00 tot 12.30 uur; gastheer is ds H. J. Zuidhof, ds Joh. Schaeffer is 'voorzitter', ds W. Borgdorff is 'sekretaris', totnogtoe ging het prima zonder 'penningmeester'.

De eerstvolgende bijeenkomst is op 12 september a.s.; dan hopen we een preek van ds W. Smouter te bespreken. (H.C. Zondag 22; gelezen werd Romeinen 8 vs 18-26). Verdere data in 1983: 24 okt. en 12 dec.

De collega's worden hierbij hartelijk uitgenodigd!

Correctie Informatieboekje

Correctie „Informatieboekje voor de Ned. Geref. Kerken 1983”. Op

pagina 19 staat onder de rubriek „Lijst van theologiestudenten uit de Ned. Geref. Kerken” het telefoonnummer van A. W. Vos onjuist vermeld. Het juiste nummer is: 010-766036.

Het vermelde bankrekeningnummer vervalt. In de plaats daarvan komt gironummer: 2514062.

Adressen

EDE — M.i.v. september 1983 is de nieuwe scriba: G. van Winsum, Brederhorst 14, 6714 DK Ede, tel. 08380-34127.

AMSTELVEEN — Het scribaat van de Ned. Geref. Kerk is: A. J. van Helden, M. Lutherweg 424, 1185 BB Amstelveen, tel. 020-450922.

BAARN/SOEST — Het adres van de scriba is gewijzigd in: H. C. Top, Postbus 457, 3740 AL Baarn.

HAARLEM — Het adres van ds A. van der Dussen is per 10 september 1983: Koppelstokstraat 63, 2014 AN Haarlem, telefoon 023-240949.

Uit breder kring

Christelijk onderwijs

„Hoe smal is de zorgbreedte?” Hoe komen de kinderen op de chr. basisschool tot hun recht?

Over dit onderwerp hoopt de heer J. Verslott, pedagogiek-leraar aan de C.P.A. „Felua” te Ede, te spreken op de jaarvergadering van de V.C.O. (Vereniging van christelijke onderwijzers) op zaterdagmiddag, 17 september a.s.

Plaats van samenkomst: „De oude Tram” t.o. het station te Amersfoort. Aanvang half twee.

De zorgbreedte-vergroting is een actueel onderwerp, i.v.m. de invoering van de wet op het basis-onderwijs. De heer Verslott zal dit onderwerp toespitsen op de praktijk en met een videoband illustreren. De meisjes Rip uit Hoofddorp zullen een muzikaal intermezzo verzorgen.

Belangstellenden (onderwijsmen-

sen, ouders en bestuursleden) zijn hartelijk welkom!

Ontmoetingsdag „Kleine-Kerken-Plan”

De Evangelische Alliantie houdt op 17 september a.s. een Ontmoetingsdag over het „Kleine-Kerken-Plan” (of „Gemeentekringen”).

Centraal op deze dag staat: „Ver-nieuwing van de Gemeente”, binnen het thema zal er aandacht gegeven worden aan: „kleine-kerken-plan”, „gemeentekringen” en „cel-vorming”.

Aan deze dag zullen meewerken: ds C. A. E. Groot uit Enschede, ds A. J. Krol, medewerker van het Instituut voor Evangelisatie en ds F. H. Veenhuizen uit Apeldoorn.

Deze dag wordt gehouden in Kerkelijk Centrum „De Brug”, Schuylenburgerweg 2 in Amersfoort en begint om 10.00 uur. Verdere informatie bij E. A., Hoofdstraat 55, 3971 KB Driebergen, tel. 03438-13693.

Beste jongens en meisjes.

Voortaan kun je iedere week in Opbouw een puzzelhoekje vinden, als je zo tussen de 7 en de 12 jaar oud bent. Ik denk dat de puzzel de ene keer wat gemakkelijker zal zijn, terwijl je de opgave een andere keer misschien wat moeilijker vindt.

Om de goede antwoorden te vinden, zul je vaak je Bijbeltje nodig hebben. Nou, dat is logisch want dat staat er ook boven. In de puzzel lees je dan wel waar je ongeveer moet zoeken.

Als jullie thuis een kaart of een atlasje van het land Israël hebben, mag je dat natuurlijk ook gebruiken. En als het je niet lukt om zelf het antwoord op een vraag te vinden, dan vraag je of je vader of moeder je even op weg helpt.

De antwoorden hoef je niet op te sturen. Je kunt zelf nakijken hoeveel antwoorden je goed had, want de goede antwoorden staan een week later in Opbouw.

Als je vragen hebt of als je mij eens wilt laten weten hoe je de puzzels vindt, stuur me dan even een kaart of een briefje. Dat moet dan naar: W. Jellema, Zoom 32, 8032 EN Zwolle.

Alvast bedankt.

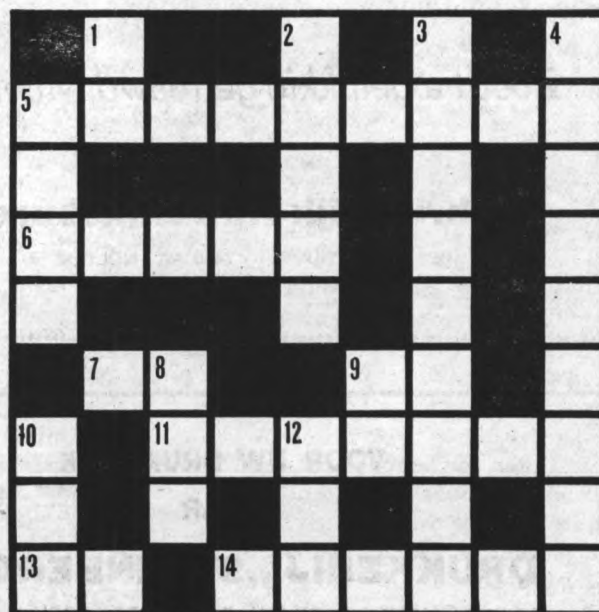
Daar gaan we dan met de eerste opgave. Het is een kruiswoordraadsel.

Van links naar rechts:

- naam van de man van Naomi. Ruth 1.
- naam van de generaal (legeroverste) van koning Saul. 1 Samuël 17:55.
- de naam van een oude lengtemaat. Ex. 36:9.
- in deze stad heeft Abram gewoond. Gen. 11:31.
- hoe noem je iemand die in de stad Efeze woont?
- hoe heet het stadje dat de Israëlieten na Jericho veroverden? Jozua 7:2.
- in welke stad is Paulus geboren? Hand. 21:39.

Van boven naar beneden:

- de lengte van ieder tentkleed van de tabernakel was achtentwintig Ex. 36:9.
- ander woord voor Petrus. Matth. 16:18.
- naam van een belangrijk juwelier (zilversmid) uit de stad Efeze toen Paulus daar was. Hand. 19:24.
- naam van een koning die over een heel groot gebied regeerde (van India tot Ethiopië). Es-ther 1:1.
- hoe heette de tweelingbroer van Jacob?
- naam van de vrouw waarmee Jacob eerst trouwde. Gen. 29.
- naam van een neefje van Abraham. Gen. 22:21.
- naam van een koning van Juda. 1 Kon. 15:9.
- hoe heette de eerste vrouw uit de Bijbel?

Conferentie over „Opwekking en vernieuwing van de gemeente”

Van 17 tot 19 oktober a.s. houdt de Evangelische Alliantie een conferentie over het thema „Opwekking en Vernieuwing van de Gemeente”.

Aan deze conferentie zullen meewerken Martin Goldsmith, schrijver van het boek „Kan mijn gemeente groeien”; Peter Steffens, leider van het Landelijk Gebedswerk „Op de Bres”; Ds D. van Keulen, Gereformeerd predikant te Zeist; Ds M. D. Geuze, Herv. predikant te St. Annaland; Dr W. C. van Dam, Herv. predikant en voorman van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland; Ds C. den Boer, Herv. predikant en studiesecretaris van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk; Evang. Ben Hoekendijk, in dienst van de St. Opwekking. Verder werken mee: Ds C. A. E. Groot, Ds J. van Mulligen, Ds F. J. Veldman en anderen.

De conferentie wordt gehouden in het mooie conferentieoord „De Burght” te Haamstede. Informatie over en opgave voor deze conferentie bij de Evangelische Alliantie, Hoofdstraat 55, 3971 KB Driebergen, tel. 03438-13693.

Voor de zeer vele blikken van medeleven die wij mochten ontvangen, zowel schriftelijk als persoonlijk, na het plotseling overlijden van onze dochter en zus

SYLVIA

zeggen wij u hierbij onze welgemeende dank.

A. de Ruijter
C. G. de Ruijter-van Bekkum
Dick
Caroline

Hardinxveld-Giessendam, aug. 1983
Tielensweer 18

VERSCHEENEN

Het boekje

„Genade Alleen”

een officiële uitgave van de Raad der Chr. Geref. Kerk te 's-Hertogenbosch, door drs Joh. Kruis. Prijs f 15,—.

Amro-bank rek. nr. 450859541 t.n.v. Chr. Geref. Kerk, Rompertdreef 25, 5233 ED 's-Hertogenbosch. Postgiro van de Amro-bank 1091055.

Als U een camping zoekt, waar U als christen Uwzelf kunt zijn, kom dan met Uw gezin of groep naar

Evangelische Camping „t BELOOFDE LAND”

Wij verhuren ook (toer)caravans. VRAAG FOLDER.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429 - 2942

Nieuwe Opbouw-uitgave

De aangekondigde brochure over

Antroposofie

van Drs Pieter van Kampen

is te bestellen bij
Administratie „Opbouw”,
Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum.

De prijs bedraagt f 3,50 plus portokosten. Bij toezending van de brochure ontvangt men tevens een accept-girokaart met het verschuldigde bedrag.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

VOOR UW DRUKWERK

NAAR

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452

beweging '83

REFORMATORISCH WIJSGERIG INFORMATIEF

**BEWEGING
geeft
HOUVAST!**

Het jubileum-nummer van

beweging

(10 jaar) heeft als inhoud:

- drs. J. G. van Oord : Goed doen
- drs. R. A. Vink, ir. A. W. Biersteker : Een gesprek met de regenten
- ir. A. W. Biersteker : Brug tussen studeerkamer en straat
- prof. dr. ir. E. Schuurman : Religieus-wijsgerige achtergronden van het milieuprobleem

Antwoordstrook - Opsturen in open ongefrankeerde enveloppe aan Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Antwoorder. 33, 3600 VB Maarssen.

Ja,

- ☐ ik neem een kennismakingsabonnement op Beweging 1983 (f 10,— per jaar)
- ☐ Noteer mij als abonnee op Beweging 1983 (f 20,— per jaar)

Naam:

Adres:

Postcode:

plaats:

Oph. 4

OUDBOEKEN voor een BETAALBARE PRIJS

Meint R. van den Berg, **De aardbeving en andere verhalen** (203 pag.) f 19,95

Het titelverhaal 'De Aardbeving' stelt een niet-alledaags thema aan de orde: de opstanding van de doden.

De overige verhalen vertonen in hun grote onderlinge verscheidenheid toch een onderliggende verbondenheid, doordat het thema van de dood of van de komst van Christus in nagenoeg elk ervan wel een rol speelt.

Ds M. R. van den Berg, **Het gebarsten vredeboek**. Een verklaring van 1 Kon. 1-11 (181 pag.) f 19,75

Ds M. R. van den Berg, **Beeldsprakig**. Het onderwijs van Jezus in gelijkenissen (179 pag.) f 18,50

Drs H. de Jong, **Maar Jezus zegt...** De Bergrede uitgelegd voor de gemeente (2e druk, 152 pag.) f 17,00

Prof. dr C. Trimp, **De gemeente en haar liturgie**. Een leesboek voor kerkgangers (gebonden editie, 268 pag.) f 28,50

Prof. dr C. Trimp, **Zorgen voor de gemeente**. Het ambtelijk werk van ouderlingen en diakenen toegelicht. (266 pag.) f 24,50

Dr A. N. Hendriks, **Om de bediening van de Geest**. Bijdragen over het ambt, de prediking en het pastoraat (122 pag.) f 16,50

Bovengenoemde boeken zijn verkrijgbaar bij de boekhandel en bij de uitgever.

UITGEVERIJ VAN DEN BERG

BROEDERWEG 6 — KAMPEN — TELEFOON 05202-12287

Bij de aanvang van het 8e studiejaar belegt het Bestuur van de Stichting

NEDERLANDS GEREFORMEERD SEMINARIE

met de Samenwerkende Kerken een **SAMENKOMST** op vrijdag, 23 september, 's avonds om half acht in het Kerkgebouw te Zaandam, Botermakerstraat 114.

De bijeenkomst zal staan onder leiding van de voorzitter van het Bestuur, ds L. W. G. Blokhuis, die een openingswoord zal spreken.

Ds Joh. D. Janse van 's-Gravenhage, zal spreken over „Met de Heilige Schrift volmaakt toegerust”, 2 Tim. 3.

De samenkomst wordt gesloten door ds W. van der Lingen van Wapenveld, die voorgaan zal in gebed voor het werk van het Seminarie en voor allen, die daarbij betrokken zijn.

Na afloop wordt gemeenschappelijk koffie gedronken.

Alle belangstellenden zijn hartelijk welkom.

Christus, maar ook omdat het *in alles* gaat om het vervullen van Gods' geboden ten leven, met het dubbel-gebod tot liefde als eerste! Een christen heeft wat eerder rust in zijn leven, omdat hij gelooft - d.w.z. 'zeker weet en vast vertrouwt' - dat zijn werken *in* Christus vrucht zal dragen.

We omschreven hierboven diverse sectoren, waarop de mens actief is: economie, onderwijs, sport/recreatie, politiek, kerk, media... Voor een christen ligt de eenheid van zijn leven, ondanks de zeer uiteenlopende aard van de diverse activiteiten, in de gehoorzaamheid aan God. Hij weet - omdat het hem is geopenbaard - dat het luisteren naar Gods' Woord en het handelen naar Zijn wil tot heil strekt, in welke levenssector hij ook werkzaam is. Hij weet ook het omgekeerde: verzet tegen Gods' wil brengt onheil, betekent vloek. Beiderlei 'wetenschap' stamt primair uit Gods' openbaring door Zijn Woord en Geest, maar sekundair ook uit de lessen die hij kan (moet) trekken uit zijn eigen, individuele geschiedenis resp. uit de geschiedenis van groepen van mensen.

Jawel, voor een christen is het probleem van de eenheid in zijn leven in principe eenvoudiger dan voor een niet-christen. In alles gaat het immers om het vertrouwend gehoorzamen aan God, in liefde. Van ons wordt gevraagd ons te voegen naar Zijn Koninkrijk, dat in Christus reeds *gekomen is* en tegelijkertijd nog *komen moet*, in volheid, bij Christus' wederkomst.

We zullen in volgende artikelen nog zien, hoe voor een niet-christen het probleem van de eenheid in het leven wordt opgelost, als we de uitgangspunten en de politieke uitwerking daarvan in ogenschouw nemen, we zullen ons daarbij beperken tot liberalisme en socialisme, twee hoofdstromen in de politiek. (hoofdstromen qua omvang en invloed). Aan de uitgangspunten en politieke uitwerking daarvan, van de christen-demokratische visie zou een afzonderlijke serie artikelen te besteden zijn, gelet op de verscheidenheid van meningen en de discussie daarover bij de christen-democraten zelf. Dat zou op dit moment in dit blad te ver voeren.

Bidden en werken in vertrouwen: vrijheid

Voor een christen - we schreven het al - schuilt er een bron van rust in het geloof, het 'zeker weten en vast vertrouwen', dat zijn werken *in Christus* vrucht zal dragen. Door wat God met het werk van de christen doet, is het niet zinloos. Sterker nog: God gebruikt het werk van een christen, dat met veel vallen en weinig opstaan

wordt verricht, voor de voleinding van Zijn Rijk. Hij heeft de mens als heerser/beheerder over de schepping¹⁾ aangesteld, en hem de opdracht gegeven om de volle rijkdom van die schepping, in al zijn veelkleurigheid, te onthullen, te ontplooiën. Inclusief de ontsluiting van de samenleving (het terrein van de politiek). Het gaat hier om de z.g. 'kultuuropdracht' (Gen. 1: 26-31, m.n. 28), die geldt voor alle mensen, christenen en niet-christenen. De mens vervult die opdracht langs de weg van handel en industrie, onderwijs en wetenschap, sport en recreatie, politiek, religie, opinievorming middels de media... etcetera.

Het wonderlijke nu is, dat God in zijn trouwe liefde het werk van de mens gebruikt voor de voleinding van Zijn heilsplan. Dat is niet omwille van dat wat de mens doet, maar dat is vanwege dat wat God doet met het werk van de mens.

Het is een mysterie waarom en hoe God het werk van de mens gebruikt ten behoeve van Zijn Rijk, maar Hij doet het! Alle feilen en gebreken van dat mensenwerk ten spijt.

De Bijbel verschaft vele voorbeelden daarvan, en ook de geschiedenis legt getuigenis af van het feit, dat God het spreken en handelen van mensen - soms zelfs van maar één mens - gebruikt om Zijn plan te volvoeren en de weg van Zijn Koninkrijk te banen.

Denk aan Abraham, Jakob, Jozef (over politiek gesproken!), Mozes, Rachab - jawel, de hoer - Gideon, Simson, David, Esther (koningin Vasthi) en haar pleegvader Mordechai, Ruth en Boaz, Daniël en zijn vrienden... is het teveel gezegd, dat zij de loop der geschiedenis (mede) bepaald hebben? Niet zozeer om dat wat zij deden, en zeker niet om de wijze waarop (niets menselijks was hen vreemd!)... *als wel om wat de Here God als levende Koning met dat mensenwerk liefde te doen.*

Denk ook aan Paulus, Lukas, Johannes, Petrus... Denk verder aan de Romeinse keizer Constantijn, alsook aan de keizers Julius (Caesar), Augustus en Nero. Tenslotte ook aan bijvoorbeeld Luther en Calvijn, maar tegelijk ook aan Erasmus.

Eén ding is duidelijk: Gods' hand is in de geschiedenis, ook al weten wij niet precies 'hoe'.

Hij 'onderhoudt en regeert' nog steeds de schepping, in Zijn liefdevolle trouw. En Hij gebruikt - wonder boven wonder - het werk van mensen!

Het geeft rust om dat te weten, ook al hebben we de neiging dat uit het oog te verliezen. Zo kennen we bijvoorbeeld de

¹⁾ 'schepping' in de betekenis van 'geschapen werkelijkheid'.

spreuk 'ora et labora': bid en werk. Het is een opmerkelijk feit dat we stelselmatig deze spreuk tekort doen, door iets essentieels weg te laten.

De spreuk in haar geheel luidt namelijk: 'ora et labora *confidenter*'... bid en werk *in vertrouwen*, in geloof. (geloof = 100% vertrouwen!!)

Deze toevoeging is bepaald betekenisvol, want ze markeert de eenheid van die beide: bidden en werken. Dat zijn niet twee begrippen uit totaal-verschillende werelden, een geestelijke en een wereldlijke. Integendeel!

Bidden-in-vertrouwen maakt de weg *vrij* om dan ook daadwerkelijk aan te pakken, te werken. En ook: werken-in-vertrouwen omvat een - soms onuitgesproken - bidden.

We verwachten veel - beter nog: alles - van de Here, onze God.

Het is veelzeggend, dat wij - mensen van de 20e eeuw - stelselmatig een deel weglaten van die spreuk: 'ora et labora *confidenter*'. Zou het soms mede daardoor kunnen komen, dat het ons zo vaak aan rust en moed ontbreekt, hetzij om te bidden, hetzij om te werken?

In ieder geval: *vertrouwen brengt de mens vrijheid*, als genadegift.

Zoeken naar grondmotieven: verantwoordelijkheid

Men zegt wel: de mens is een 'geloofswezen'. Daarmee bedoelt men te zeggen, dat ieder mens - bewust of onbewust - spreekt en handelt vanuit een geloof, vanuit een diep vertrouwen in iets (of iemand), dat (Die) boven elke twijfel verheven is.

Dat vertrouwen vormt een fundament in zijn leven; als dat vertrouwen misplaatst blijkt te zijn, dan stort zijn wereld in elkaar. Dat diepe vertrouwen geeft ook de moed om aan te pakken, om door te gaan - zelfs als het moeilijk wordt.

Dat diepe vertrouwen vormt de drijfveer in een mensenleven. Dat diepe vertrouwen is het motief, dat hem of haar in beweging brengt - letterlijk en figuurlijk.

Het is daarom onvermijdelijk om te zoeken naar de (grond-)motieven, die verscholen gaan achter de politieke visies.

Er loopt een directe verbindingslijn van *geloofsmotief* via *maatschappijvisie* naar *politieke stellingname* (vgl. 'Christelijke politiek en maatschappij' van A. H. O. Wagenaar). In de lijn van het voorafgaande, zou ik met enige schroom willen stellen:

— in het geloofsmotief komt tot uiting, waarop de mens (ten diepste) zijn (geloofs-)vertrouwen stelt: de mens als 'geloofswezen';

— in de maatschappijvisie toont zich, wat men ziet als de *verantwoordelijkheid* van de mens, welke normen men stelt / serieus neemt: de mens als 'antwoordwezen';

— in de politieke stellingname blijkt onder meer en met name, welke visie men op 'vrijheid' heeft, vrijheid van de mens als 'beeld Gods'.

Het is verleidelijk om bij dit laatste punt - vrijheid - nog even verder stil te staan, al was het maar om misverstanden (van 'liberalisme' en zo) te voorkomen. Laat ik volstaan met de opmerking, dat ik niet *primair* de z.g. maatschappelijke vrijheid (de vrijheid van onderdrukking etc.) bedoel, maar vooral de vrijheid *tot* het dienen in liefde. Vrijheid-in-verantwoordelijkheid dus.

Die begrippentrits geloofsmotief (vertrouwen) - maatschappijvisie (verantwoordelijkheid) - politieke stellingname (vrijheid) zal een leidende rol spelen bij het beschrijven van liberalisme en socialisme in het eerstvolgende artikel van deze serie.

In de daarop volgende artikelen komt een reformatorische visie op 'staat en samenleving' aan de orde, met een toespitsing op aard en grenzen van het overheidsgezag.

Het apostolicum

*Wij zingen het
als een weg,
een exodus,
een uit-
en intocht,
als een gekomen zijn
in Kanaän,
als een lied waarbij
Mirjam
speelt.*

G. Boogaard
Uit: met dank aan de joden!

Uitgeverij G. F. Callenbach
Nijkerk

Bezinning op de ambten (diensten)

Ter overweging

Op de voortgezette zitting van de Landelijke Vergadering op 25 september 1982 werden de artikelen van het Akkoord van kerkelijk samenleven aanvaard. De kerkeraad van Groningen had voor deze vergadering aan alle kerkeraden een stuk toegestuurd, waarin vanuit de Schrift uitvoerig kritiek geleverd werd op een aantal van deze artikelen. Tijdens de bespreking op de Landelijke Vergadering werd o.a. door een van de leden van de Commissie Functionering Kerkverband opgemerkt, dat met name de door Groningen aangevoerde argumenten met betrekking tot de ambten van predikant, ouderling en diaken, nadere overweging verdienden en eigenlijk in een veel vroeger stadium aan de orde hadden moeten komen om bij de vaststelling van deze artikelen nog te kunnen meewegen. De kerkeraad van Groningen wil deze nadere overweging graag bevorderen en binnen de kring van onze kerken een discussie op gang brengen over de vraag wat de Schrift ons te zeggen heeft over de functies van predikant, ouderling en diaken. Omdat de argumenten van Groningen in 1982 reeds op de kerkeraadstafels gedeponneerd zijn, leek het niet zinvol ze nog eens naar de kerkeraden te zenden. Daarom besloot de kerkeraad er in de vorm van enkele artikelen in Opbouw aandacht voor te vragen, in de hoop dat er zo een discussie over deze zaak in onze kerken op gang komt en we gezamenlijk meer zicht mogen krijgen op wat de Schrift ons in dit opzicht te zeggen heeft.

Driedeling

De artt. 2-14 van het Akkoord van kerkelijk samenleven gaan uit van de reformatische driedeling met betrekking tot de kerkelijke diensten (ambten) en grenzen de taken van predikanten, ouderlingen en diakenen tegen elkaar af. Het mag bekend worden verondersteld, dat met name Calvijn aan de wieg gestaan heeft van deze driedeling. (Om precies te zijn: er was bij hem in feite sprake van een vierdeling, omdat hij ook het ambt van „doc-teur” introduceerde, dat ook in de oude DKO terug te vinden is). Het belang van Calvijn's werk in dit opzicht kan niet gemakkelijk overschat worden. De aandacht die hij vroeg voor de prediking van het evangelie is van wezenlijke betekenis. En toen hij de ouderling zijn plaats gaf in het kerkelijk leven, zette hij - naar een woord van O. Noordmans - met deze pion de paus schaakmat.

Twee lijnen

Hoe wezenlijk dit alles ook was en hoe doorslaggevend ook voor de ambtsopvatting in de gereformeerde kerken, toch kan niet ontkend worden, dat er bij Calvijn enkele onduidelijkheden en tegenstrijdigheden voorkomen met betrekking tot de ambten. Dr. Soon Gil Huh die in 1972 aan de Theol. Hogeschool (vrijgem.) te Kampen promoveerde op een proefschrift „Presbyter in volle rechten” (Groningen, 1972), wijst daar uitdrukkelijk op. Enerzijds vinden we bij Calvijn de lijn dat presbyteros (oudste) en episkopos (opziener) identiek zijn, waarbij hij deze beide

DOOR M. R. VAN DEN BERG GRONINGEN

benamingen uitsluitend reserveren wil voor de dienaren des Woords, terwijl hij in onderscheid daarvan het ouderlingschap dan fundeert op de in 1 Cor. 12 : 28 genoemde gave om te besturen. Maar we vinden bij hem ook een andere lijn, die ervan uitgaat dat er in het Nieuwe Testament sprake is van twee soorten ouderlingen, nl. ouderlingen die arbeiden in het Woord en ouderlingen die dat niet doen, maar die wel regeren (leer-ouderlingen en regeer-ouderlingen).

Beide lijnen zijn niet met elkaar in overeenstemming te brengen. Dr. Huh concludeert dan ook, „dat er geen algehele overeenstemming tussen de verschillende uitspraken is. Het is alsof Calvijn op dit punt voor zichzelf niet tot een consistente gedachtegang is gekomen” (a.w. p. 126). Dr. A. N. Hendriks wijst erop, dat ook in de oude bevestigingsformulieren twee lijnen te vinden zijn en dat onze vaders moeite hadden met de schriftuurlijke fundering van het ambt van de dienaar des Woords. Hij sluit zich aan bij de mening van prof. dr. C. Trimp, dat wij het ons zo vertrouwde beeld van de drie ambten niet zonder meer kunnen of mogen teruglezen in het Nieuwe Testament (Om de bediening van de Geest, Kampen, 1983, p. 26-37). „De drie ambten van het gerefor-

meerde kerkrecht zijn niet kant en klaar in het Nieuwe Testament terug te vinden” (a.w. p. 47).

We vinden dat een belangrijke constatering. Want maar al te vaak wordt zonder meer uitgegaan van een identificatie van onze praktijk met de nieuwtestamentische gegevens. De erkenning dat deze identificatie niet reëel is, maakt het mogelijk onszelf de vraag te stellen of het Nieuwe Testament ons misschien aanwijzingen geeft, die corrigerend op de bestaande praktijk moeten inwerken. Wij menen dat er zulke aanwijzingen zijn en dat het daarom geen goede zaak geweest is, dat de traditionele ambtsopvatting zonder meer in het Akkoord van kerkelijk samenleven is vastgelegd. Graag willen we daarvan in het volgende reken-schap geven.

Historisch gegroeid

Volgens de traditioneel gereformeerde opvatting bezit een predikant meer bevoegdheden dan een ouderling. Zo mag een predikant preken en doop en avondmaal bedienen, maar een ouderling niet. Waarop baseert men dit verschil in bevoegdheden? Niet op de Schrift, zoals we nader hopen aan te tonen. Prof. dr. H. Bouwman moet toegeven, dat oorspronkelijk het ambt van dienaar des Woords en van ouderling één was en dat de scheiding tussen beide historisch gegroeid is. Vanuit de oorspronkelijke eenheid geredeneerd zou deze scheiding helemaal opgeheven moeten worden. Maar daarmee zou men dan hetgeen onder de leiding des Heren in de Reformatie-tijd tot stand gekomen is, teniet doen. En dat is ongeoorloofd (Prof. dr. H. Bouwman, Gereformeerd Kerkrecht, deel I, Kampen, 1928, p. 371).

Opvallend is hier, dat Bouwman het historisch gegroeide evenveel - om niet te zeggen: meer - gewicht toekent als de Schrift. De Reformatie heeft plaats gevonden onder de leiding des Heren. En daarom mag er niet gemorrelt worden aan wat toen ontstaan is. Deze gedachtegang lijkt als twee druppels water op die van de Roomse Kerk, die aan de traditie evenveel gezag toekent als aan de Schrift. Het is hetzelfde argument dat Luther en Calvijn voor de voeten gegooid werd. Als zij zich door dat argument hadden laten leiden, zou er nooit een reformatie geweest zijn.

Imitatie of ruimte?

Een soortgelijk argument komen we tegen bij prof. dr. C. Trimp. Ook hij erkent, dat de drie ambten zoals wij ze kennen, in deze

vorm niet rechtstreeks uit het Nieuwe Testament zijn af te leiden. „Aan het Nieuwe Testament is dan ook onmogelijk een *driedelige systematiek* terzake van de ambtelijke diensten te ontleen” (prof. dr. C. Trimp, Zorgen voor de gemeente, Kampen, 1982, p. 48). „Het zal o.i. daarom ook niet meevallen om uit de bijbel te bewijzen dat deze twee diensten (nl. van predikant en ouderling) zo diep onderscheiden zijn als de bevestigingsformulieren van de zestiende eeuw ons willen doen geloven.” „Heel de figuur van de predikant, die tot taak heeft het Woord en de sakramenten te bedienen, te catechiseren, zieken te bezoeken en kerkeraadsvergaderingen te presideren, kunnen wij in de bijbel niet zó belijnd getekend vinden als wij hem in de door de Kerkorde geregelde praktijk thans kennen” (a.w. p. 49).

Toch moet volgens Trimp niemand proberen deze historisch gegroeide praktijk met een goedkoop beroep op de Schrift voor waarde-loos te verklaren (a.w. p. 50). Want dat zou getuigen van een onhistorisch, independentistisch, biblicistisch, onschriftuurlijk inzicht. „De Heilige Geest heeft in de bijbel ons het verhaal van de eerste christen-gemeenten niet verteld, opdat wij al de toenmalige situaties zouden imiteren of kopiëren, maar Hij wil dat wij, als mondig kerk van het nieuwe verbond en in christelijke vrijheid, regels zouden stellen die bevorderlijk zijn voor zijn bedoeling met de kerk en overeenstemmen met zijn heilige orde” (a.w. p. 49).

Iedereen zal het wel met prof. Trimp eens zijn, dat het niet de bedoeling is dat we alle situaties uit de tijd van het Nieuwe Testament imiteren of kopiëren. Het ligt trouwens niet erg voor de hand dat er mensen zijn, die daarop uit zijn. Iedereen begrijpt toch immers dat dat niet kan, ook al zou men het willen. Het opponeren ertegen heeft dan ook veel weg van het befaamde vechten tegen windmolens. Het gaat ons niet om het imiteren van toenmalige situaties, maar we willen wel ruimte schep-pen voor bijbelse richtlijnen en mogelijkheden. In de traditionele gereformeerde ambtsopvatting worden richtlijnen en mogelijkheden die het Nieuwe Testament geeft, uitgerangeerd en op dood spoor gezet. Kerkelijke regels die dat effect hebben, kunnen niet goed zijn. Zodra ze bijbelse mogelijkheden afsnijden, krijgen ze het karakter van bovenschiftuurlijke bindingen.

Onbijbelse invloeden

Men kan volop Gods leiding in de Reformatie erkennen en er tegelijkertijd oog voor hebben, dat de reformatoren in bepaalde op-

zichten zich niet volledig hebben kunnen onttrekken aan de invloed van het roomse theologische denken en de zuurdesem van een traditie die de Schrift verduisterde, niet helemaal hebben kunnen uitzuiveren. Dr Huh wijst er b.v. op dat Calvijn, ondanks het feit dat hij blijkt te beseffen dat het onderscheid tussen clerus (geestelijkheid) en leken niet schriftuurlijk is, omdat in het Nieuwe Testament heel de gemeente clerus genoemd wordt, toch de term 'clericus' is blijven gebruiken om degenen die een kerkelijk ambt bekleden, aan te duiden. Huh betreurt dit, omdat zo het gevaar aanwezig blijft, „dat met de term ook het verkeerd begrip invloed gaat oefenen” (a.w. p. 160, 161).

Datzelfde kan gezegd worden ten aanzien van het gebruik van het woord sacrament ter aanduiding van doop en avondmaal. Ook dat is een spraakgebruik dat niet aan de Schrift ontleend is, maar regelrecht afkomstig is uit de heidense mysterie-religies. Omstreeks de vierde eeuw na Christus blijken doop en avondmaal niet slechts sacramenten genoemd te worden, maar ook helemaal het karakter aangenomen te hebben van de sacramenten zoals die in de heidense mysterie-religies voorkwamen (vgl. Kittel, TWNT, IV, s.v. mysterion).

In deze religies waren sacramenten heilige handelingen en rituelen, waardoor het heil en de verlossing tegenwoordig gesteld werden. Wie aan deze sacramenten deel had, kreeg daardoor automatisch deel aan de verlossing. Voorwaarde daarvoor was niet geloof van de kant van degene die het sacrament ontving, maar uitsluitend een correcte voltrekking van het sacrament. D.w.z.: de juiste handelingen moesten worden verricht, de exacte formules moesten worden gebruikt en de voltrekking mocht uitsluitend plaatsvinden door gewijde, geautoriseerde priesters. Als aan deze voorwaarden voldaan was, realiseerden de sacramenten het heil ex opere operato, d.w.z. simpelweg door de voltrekking ervan. Het is duidelijk, dat deze heidens-magische visie kenmerkend geworden is voor de roomse sacramentsleer.

De Reformatie heeft deze roomse sacramentsleer op een wezenlijk punt doorbroken en er sterke nadruk op gelegd, dat doop en avondmaal niet automatisch het heil meedelen, maar alleen effectief zijn in relatie met het geloof van hen die ze ontvangen. Helaas bleef men ze desondanks toch sacramenten noemen en bepaalde men, dat ze uitsluitend voltrokken mochten worden door speciaal daarvoor gewijde en geautoriseerde figuren, i.c. de predikant.

Wie mag dopen?

In het Nieuwe Testament vinden

Lied van de bruiloft des Lams

Naar Openbaring 19 : 6-10

1. *De lof, de heerlijkheid, de kracht
worde voor eeuwig toegebracht
de Here God Almachtig!
Het koningschap heeft Hij aanvaard
over de hemel en de aard,
rechtvaardig en waarachtig.
Halleluja!
Laat ons blijde
't loflied wijden
aan de Here,
juichen onze God ter ere!*
2. *Nu kan de bruiloft van het Lam,
waar heel de schepping naar verlangt,
de goede tijd, beginnen.
Zijn bruid maakt zich voor Hem gereed:
zij mag zich kleden met een kleed
van smetteloos fijn linnen.
Halleluja!
Heilige daden
zijn als draden
saamgeweven,
tot een feestkleed haar gegeven.*
3. *Welzalig wie genodigd zijn
tot deze bruiloft, dit festijn,
wie reine kleren dragen.
Hun loflied, dat het Lam begroet,
klinkt als het daavren van de vloed,
als zware donderslagen.
Halleluja!
De Gerechte
zal zijn knechten
niet beschamen:
wat God spreekt is amen. Amen.*

Joop Klein, Rijswijk

*Melodie:
„Wie schön leuchtet der Morgenstern”
(Liedboek 157)*

we daarvan niets terug. Doop en avondmaal zijn daar geen sacramenten. De bediening ervan werd dan ook niet aan speciaal daarvoor geautoriseerde personen gebonden. Met name met betrekking tot de doop vinden we daarvan in het Nieuwe Testament duidelijke aanwijzingen. Zo vertelt Hand. 10 b.v. dat Cornelius en de zijnen niet gedoopt werden door Petrus, maar door de zes broeders uit Joppe, die met Petrus meegekomen waren. Petrus verkondigt aan Cornelius met zijn familie en vrienden het evangelie. En als hij merkt dat ze de Heilige Geest ontvangen hebben, geeft hij aan deze broeders uit Joppe het bevel hen te dopen. Deze zes broeders die dus actief bij de doop van heidenen betrokken waren, zijn daarna ook samen met Petrus naar Jeruzalem gegaan om verantwoording af te leggen van hun optreden in Caesarea (Hand. 11 : 12).

Dit verhaal maakt duidelijk, dat de doop in de tijd van het Nieuwe Testament niet door de prediker zelf bediend behoeft te worden, maar dat ook gewone gemeentelieden dat konden doen. En dat niet slechts in noodgevallen, als er

geen bevoegde ambtsdrager aanwezig was, maar ook als er een apostel in hoogst eigen persoon tegenwoordig was. Om de doop te kunnen bedienen was blijkbaar geen speciale bevoegdheid vereist. Deze stand van zaken vormt ook de achtergrond van Paulus' opmerking in 1 Cor. 1 : 17, waar Paulus schrijft: Christus heeft mij niet gezonden om te dopen, maar om het evangelie te verkondigen. Bij gereformeerde mensen die er vanuit hun traditie automatisch van uitgaan dat de doop alleen maar door bevoegde predikers bediend mag worden, komen deze woorden van Paulus vreemd over. Hoe kan Paulus, die toch ook geweten heeft wat Christus zijn discipelen kort voor zijn hemelvaart opdroeg (Matth. 28 : 19), nu beweren dat Christus hem niet gezonden heeft om te dopen? Voor Paulus bestond dit probleem niet, omdat de doop voor hem geen sacrament was, dat alleen maar door speciaal daarvoor geautoriseerde ambtsdragers bediend mocht worden. Paulus heeft geruime tijd in Corinthe gewerkt en er zijn in die tijd velen tot geloof gekomen (Hand. 18 : 8, 10). Toch weet Pau-

lus in 1 Cor. 1 niet meer dan drie namen te noemen van mensen die door hemzelf gedoopt zijn. Alle anderen zijn natuurlijk wel gedoopt, maar niet door Paulus. Dat was ook niet nodig. Want de doop kon door elk willekeurig gemeentelid bediend worden. Zo was Paulus zelf b.v. ook door een gewoon gemeentelid uit Damascus, Ananias, gedoopt (Hand. 9 : 18).

Geen sacrament

Deze voorbeelden maken wel duidelijk, dat de doop in het Nieuwe Testament geen sacrale, heilige handeling, geen sacrament, was en dat er voor de bediening van de doop geen speciaal geordende man nodig was. Dat viel ook niet te verwachten. Want de doop is de vervulling van de besnijdenis en wordt door Paulus dan ook de besnijdenis van Christus genoemd (Col. 2 : 11, 12). Om de besnijdenis te voltrekken was ook geen priester vereist. Elke Israëliet mocht een jongetje besnijden. Gewoonlijk deed de vader dat zelf. Maar ook een buurman mocht het doen. Ook vrouwen waren ertoe bevoegd (vgl. Ex. 4 : 25). Als dat de stand van zaken was in het Oude Testament, toen het volk van God nog onmondig was, ligt het inderdaad niet in de lijn der verwachting dat in het Nieuwe Testament ineens speciale ambtsdragers nodig zouden zijn voor de bediening van de doop. De hierboven genoemde gegevens uit het Nieuwe Testament laten duidelijk zien, dat dit ook inderdaad niet het geval was. De doop kon door elke christen bediend worden. Uit de christelijke kerk in de tijd na het Nieuwe Testament is bekend, dat vrouwen wel gedoopt werden door diaconessen. Later, toen de doop een sacrament werd, veranderde dat. Een sacrament mocht immers alleen maar door een speciaal daarvoor gewijde priester voltrokken worden.

Door de bevoegdheid om te dopen uitsluitend aan predikanten toe te kennen heeft de gereformeerde traditie zich niet volledig kunnen ontwortstelen aan de invloed van een heidens sacramentalisme, dat zich in de roomse kerkleer genesteld had. Wezenlijk voor een goed zicht op doop en avondmaal is te beseffen, dat ze in het Nieuwe Testament niet het karakter van sacramenten dragen en dat de bediening ervan daarom ook niet aan een speciaal ambt gebonden is. Nieuwtestamentisch gezien is er geen enkele grond om de bediening van doop en avondmaal uitsluitend aan predikanten te binden. In het Nieuwe Testament vinden we geen spoor van sacramentalisme en al evenmin van clericalisme. In de gereformeerde traditie vinden we er wel sporen van.

(wordt vervolgd)

Een handvol gedichtenbundels

Op de laatste redactiebijeenkomst kreeg ik weer een stapeltje dichtbundels waarover ik iets moet schrijven. Het lijkt me weinig zinvol aan al die bundels veel aandacht te geven, daarom zal ik eerst maar eens enkele noemen en er kort iets over zeggen. Een volgende keer zal ik bij de rest wat langer stil staan.

„Er is hoop” verscheen bij Kok in Kampen, en is geschreven door M. Koffeman-Zijl. Ik heb al eerder een bundeltje van haar besproken, nl. „Kleine Vreugden”, o.a. heb ik toen geciteerd: „Het Pooregie”. De nieuwe bundel draagt hetzelfde karakter als de vorige: vriendelijke en vrome gedachten op rijm. Voor de liefhebbers dus.

Van de Stichting Elisabethbode te Lochem ontvingen wij: „Voor ogen die het donker zagen”, geschreven door Dien de Haan. Vermoedelijk zijn er lezers die deze gedichten waarderen. Laat ik er één overnemen om u enig idee te geven:

Thuis

*Ze hield zo veel van verre landen,
en toch was ze er nimmer thuis.
Want altijd bleef het heimwee
branden,
en altijd trok haar hart naar huis.*

*Ze hield zo veel van verre landen,
een wonder heimwee dreef haar
voort.*

*Toen heeft ze door haar kamer-
wanden
de roep van 't Vaderhuis gehoord*

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

*Ze hield zo veel van verre landen,
en toch was ze er nimmer thuis.
Toen nam God zelf haar beide
handen,
en bracht haar naar haar eeuwig
Huis.*

Wie zoiets mooi vindt, kan de bundel voor f 3,75 aanschaffen. En wie werkelijk iets wil lezen over zwerflust en heimwee kan beter bij Slauerhoff terecht.

„Terug naar de bron” is van J. Alberts-Hofman, uitgegeven door Kok in Kampen. De lezers van Opbouw moeten het me maar niet kwalijk nemen, maar ik word toch een beetje kriebelig bij al deze „christelijke poëzie”. Het is allemaal zo goed bedoeld, ik geloof ook wel dat er mensen zullen zijn die door dit soort gedichten getroost worden; er komen allerlei

herkenbare zaken aan de orde als kleingeloof, twijfel en stervensmoed. Maar het is ook allemaal zo traditioneel, zo zonder wezenlijke overtuigingskracht. Het gaat mij ook vaak veel te gemakkelijk; ik proef er geen wezenlijke moeiten en strijd in. Ter illustratie neem ik één gedicht over. Daar wil ik het bij laten, ik geef verder ook geen commentaar, de lezer moet zelf maar beoordelen. Op mijn eigen manier en vrij vertaald geef ik het Engelse spreekwoord weer: Wie de pudding wil eten, moet ze proeven!

Wij weten

*een christen weet het vaak zo goed
daarover praten hoeft niet meer
en zondags gaan we naar de kerk
naar in 't gezin en in het werk
schaamt menig een zich voor de
Heer*

toch weten wij wel hoe het moet

*anderen mogen iets van ons
verwachten
die willen horen van gegeven
krachten
wat het nog zeggen wil: een kind
van God te zijn.*

Voor vandaag wil ik eindigen met een positiever geluid: K. v. Baardewijk stelde een bloemlezing samen van gedichten die betrekking hebben op het Heilig Avondmaal: Brood voor het hart, uitgegeven door Buijten en Schipperheijn, prijs f 12,50. Er staan gedichten van bekende en van minder bekende schrijvers, van klassieken en moderneren. Van Baardewijk heeft een persoonlijke keuze gedaan, maar die getuigt van goede smaak. Aanbevolen!

een zekere saaiheid’. (Comp. p. 547).

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 222

Dit Lied bevat een 3-tal vrij bewerkte strofen van het oorspronkelijk achtstrofige gedicht van Homburg en kreeg via de liederenbundel van Van Woensel Kooy bekendheid. „Zo veeleisend voor de gemeentezang Bachs stralende melodie is, zo pretentieloos is de tekst”, aldus het oordeel in het Compendium (p. 548). Deze mening kunnen we wel onderschrijven. Als voorbeeld daarvan noemen we de weinig-zeggende uitdrukking in strofe 2: „Hij heeft ridderlijk gestreden, hel en duivel neergetreden. Woedt de vijand nog zo zeer, schaden kan hij ons niet meer”.

T.a.v. de melodie moet worden opgemerkt dat deze zich meer leent voor een solistisch optreden dan voor de gemeentezang.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 223

Volgens de dichter is dit Lied geschreven voor de tweede Zondag na Pasen en heeft daarom te maken met Psalm 33 (van oudsher het aanvangslied voor deze Zondag). Aan Psalm 33: 5 en 6 ontleent het dan ook zijn aanhef: „de aarde is vervuld van goedertierenheid”. Dit moet worden bedacht, wil het Lied niet veel van zijn zegingskracht verliezen. „Maar omdat héél het geloof doordrongen is van het Pascha zal het zonder enig bezwaar ook bij andere gelegenheden gezongen kunnen worden. Het spreekt echter wel des te klemmender als men beseft waar zijn oorsprong ligt” (Comp. p. 552). Een goede vertolking van vele bijbelse gedachten.

De eenvoudige en gave melodie levert een belangrijke bijdrage tot de bekendheid van het lied in wijde kring.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 224

In tegenstelling met het voorgaande is de tekst van dit Lied zowel naar zegswijze als naar bijbelse inhoud niet acceptabel. Wat het laatste betreft: de vereenzelviging van het O.T.ische Israël en de N.T.ische gemeente is onjuist (strofen 3 tot 5). En wat de zegswijze aangaat: „bronnen geslagen als wonden” (strofe 4), „bloed uit de flank van de rots, water en bloed om het even” (strofe 5) niet fraai.

Wat de melodie betreft: de vraag rijst of het opvallende rustteken aan 't begin van de 2e regel wel tot zijn recht komt.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 225

„Het gaat in dit Lied niet zomaar in 't algemeen over het lofzingen,

Het Liedboek

Lied 218

Dit Lied kenmerkt zich door goede gedachten: de opstanding heeft zijn alles-omvattende betekenis niet alleen voor de toekomst, maar is ook bepalend voor het leven hier en nu. De glorie van de nieuwe morgen overstraalt het lijden van de tegenwoordige tijd. Daarbij biedt het toch belangrijk meer perspectief dan in strofe 6 (weerzien) tot uitdrukking komt. In 't algemeen laat de uitwerking van de betekenis van het opstandings-evangelie in taal en stijl te wensen over. Het origineel is in dit opzicht beter. Een nieuwe berijming zou daarom wel gewenst zijn.

De melodie is dezelfde als van Lied 63.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 219

Het begin van dit Lied stamt uit de tijd dat de dichter bezig was met een berijming van Psalm 81 en is daarna tot dit Paaslied uitgewerkt. Het is evenwel geen sterk

DOOR
LITURGISCHE
WERKGROEP
EINDHOVEN

Lied geworden en vergelijking met genoemde Psalm leidt zonder meer tot de conclusie dat deze beter is dan dit Lied, zij het dan dat daar de nadruk meer komt te vallen op een zondagslied dan op een paaslied. De zin van de laatste regel van strofe 1 „levenden en doden” is niet duidelijk. Ook voor strofe 4 geldt dit, terwijl strofe 6 onjuist spreekt van „God is opgestaan”. De melodie is die van Psalm 81.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 220

Deze Liedtekst bevat diverse, in velerlei opzicht, onduidelijke en deels ook nog minder juiste beelden en zegswijzen. Zo spreekt stro-

fe 3: „maar in het graf deed Hij Zijn werk”, strofe 5: „bloeien aan dorens van de rouw lachend de rozen open” en strofe 7: „brandend met vuren tongen”. Als kerklied voldoet het o.i. dan ook niet aan de eisen van goede verstaanbaarheid en begrijpelijke samenhang.

De melodie is weliswaar onbekend, maar niet moeilijk.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 221

Op het thema van dit Lied valt weinig aan te merken, maar stijl en woordkeus zijn toch wel zodanig verouderd dat een nieuwe berijming gewenst is. Uitdrukkingen als „der zaal'gen sabbaths-vree” (strofe 1), „leer ons duizendwerpen” (strofe 2), „schoon eerlang 't oog ons breek” en „welk een dag der ruste zal dat wezen” (strofe 3) mogen als genoegzame illustratie dienen.

Wat de melodie betreft: „de bouw is zeer eenvoudig: regel 3 en 4 zijn herhaling van 1 en 2, regels 5 en 6 zijn gelijk 7 en 8 ook en zijn daarbij gelijk aan regel 2, die een verkorting van regel 1 is. Ze is daardoor niet vrij te pleiten van

dat het zo prijzenswaardig is en door de gemeente beoefend moet worden! Er is een bijzondere samenhang met de naderende hemelvaartsdag en vertoont accenten met uittocht, doortocht, intocht: het beeldverhaal van de exodus, Mozes met de pelgrimsgemeente. De Heer gaat ons voor in „wolk en vuur”. En wolk zowel als vuur komt ter sprake met Hemelvaart en Pinksterfeest. Wanneer men eenmaal op de beeldspraak let, herkent men telkens het Torah-verhaal en tegelijk de nabijheid van Pasen en Pinksteren. Waar het bevrijdingsverhaal van Exodus wordt beseft als de waarheid over ons menselijk bestaan daar zal het lied bij verschillende gelegenheden spreken: doop, paas- en pinksterfeest, avondmaal”, aldus de dichter in een breedvoerige toelichting die we gaarne als schriftuurlijk onderschrijven. (Comp. p. 555, 556.) De prachtige melodie geeft zeer goede accenten betreffende de inhoud.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 226

Zowel naar tekst als inhoud roept dit Lied bezwaren op. Zo wordt in strofe 1 eerst gesproken over de Schepper en vervolgens in hetzelfde verband over Christus. Die de mensen redt. Dat deze bezwaren verband zouden houden met ons schematisch denken over de drie-eenheid, naar de dichter-vertaler suggereert, (Comp. p. 558) kunnen we niet beamen. Bovendien uitdrukkingen als in strofe 2 „geeft Gij Uzelf in liefdespijn en wordt haar milde medicijn”, in strofe 4: „voor Uw immense majesteit...” en in strofe 5: „dat Gij ons wilt o Rechter, schutten met Uw schild” deels niet gelukkig, deels ook onjuist gekozen.

De melodie is goed en vertoont overeenkomst met die van Psalm 141.

Tekst: 1; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

het cijfer 1
bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterke piëtistische inslag;
het cijfer 2
bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;
het cijfer 3
als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

het cijfer 1
voor een niet-aanvaardbare melodie;
het cijfer 2
voor een onbekende melodie die na enige oefening, even-

tueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort; het cijfer 3
voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

Boekbespreking

De aardbeving en andere verhalen. -

Van den Berg, Kampen.

Prijs f 19,75.

Na de grote reeks boeken op het gebied van bijbeluitleg, is enkele maanden geleden het literaire debuut van Meint R. van den Berg uitgegeven. Een familieprodukt bij uitstek: schrijver van den Berg, illustrator van den Berg, uitgever van den Berg. Zoals de titel al aangeeft, betreft het een verhalenbundel. Het boek bevat naast het lange(re) titelverhaal tien verhalen van uiteenlopende lengte.

Het unieke van ieder boek is, dat het met elke lezer een dialoog aangaat. Lezen is een persoonlijke confrontatie met een wereld in woorden. Ik zeg dit om aan te geven dat recenseren, net als lezen, een subjectieve bezigheid is. De recensent is ook een gewone lezer. Het surplus is zijn instrumentarium en zijn brede leeservaring.

Het zou te ver voeren alle elf verhalen in extenso te bespreken. Dan zou deze recensie te lang worden en bovendien zou het bij al die mensen die alleen boeken lezen om het 'verhaaltje', de prikkel tot aanschaf van het boek kunnen wegnemen. Dat zou jammer zijn, want ondanks een aantal zwakke punten, is *De aardbeving en andere verhalen* een boeiend debuut.

Ik richt me dus hoofdzakelijk op het titelverhaal en maak af en toe een kort uitstapje naar andere verhalen.

Het titelverhaal *De aardbeving* gaat over Jacques Durieux, een man die teruggetrokken leeft, in een vervallen herenhuis, samen met een huishoudster en een huisknecht. Het verlies van zijn geliefde verloofde Paula drukt een stempel op zijn leven en leefwijze. Echter, door een zeer merkwaardige gebeurtenis verandert zijn leven radicaal. Er vindt een aardbeving plaats. Niet zomaar wat schokken, maar een wereldwijde aardbeving, die, merkwaardigwijs, hoegenaamd geen schade aanricht en amper slachtoffers eist. Alleen kerkhoven worden getroffen en doodgravers blijven levenloos achter op hun werkterrein. Terwijl seismologen en andere wetenschappers pogingen doen om dit vreemde natuurverschijnsel te verklaren, is Jacques Durieux één

van de weinigen die de werkelijke betekenis van dit gebeuren begrijpt. De aardbeving kondigt de (weder-)komst van Christus aan. De dag van de opstanding van de doden is nabij, Paula's terugkeer is nabij.

Deze ontdekking inspireert Jacques om zijn teruggetrokken bestaan op te geven en om de ingeslapen, niets begrijpende massa wakker te schudden. Alles stelt hij in het werk om de mensen te waarschuwen en voor te bereiden.

Teleurgesteld moet hij vaststellen dat bijna geen mens hem gelooft, ja sterker nog, dat de meeste mensen hem voor gek verslijten. Zijn missie vindt zijn hoogtepunt in een massameeting in de schouwburg. Daar loopt de agressie tegen Jacques' profetie zo hoog op dat hij gedwongen wordt te vluchten. Hij vlucht weg naar de zee, naar de plaats waar hij zijn geliefde had verloren, waar hij Christus zal vinden...

Meint van den Berg stelt een niet alledaagse gebeurtenis, een wereldwijde aardbeving, aan de orde en tevens een niet zo alledaagse en in de literatuur weinig voorkomende thematiek: de opstanding van de doden.

Zijn kracht is de alledaagse wijze waarop hij deze onalledaagse zaken presenteert. Hierdoor is zowel het verhaal als de moeilijke thematiek erg toegankelijk geworden. Door de bondige en zeer directe stijl, die kenmerkend is voor de hele bundel, wordt je als lezer meegenomen, soms meegesleurd in de voetsporen van de hoofdpersoon Jacques. Door de aardbeving is hij herboren en in vervoering gebracht. Het is de mooiste ramp van zijn leven.

Zijn opdracht vinden we als motto geformuleerd op de eerste bladzijde van het verhaal: „En Hij zei tot mij: profeteer, mensenkind.” Net als Jacques Durieux ziet de auteur het als zijn taak te profeteren. Bijna in alle verhalen die onderling inhoudelijk sterk uiteenlopen, laat hij de Messiaanse boodschap op een of andere manier doorklinken. Niet problematiserend of theologiserend, maar vertaald en authentiek verwerkt in alledaagse gebeurtenissen, met af en toe een lichte neiging tot moraliseren (zoals b.v. het slot van het verhaal 'De witte steen' en 'De brug'). Wellicht vanwege de thematische boodschap van de bundel is het boek, zoals we op de achterflap lezen, ingedeeld in een genre met de m.i. ongelukkige benaming 'relifiction' (= verzonnen religie). Ongewild en onbedoeld wordt met deze naam de religie naar het rijk der fictie verwezen.

Het mensenkind Jacques staat onder druk en leeft in spanning. Dit vinden we weerspiegeld in het verhaal. Er gebeurt van alles, er is volop activiteit en handeling. Daardoor krijgt het verhaal een snelheid die tegelijk een zekere spanning oproept en het verhaal boeiend maakt. Deze spanning oproepende snelheid is ook in het verhaal 'De nachtelijke rit' duidelijk aanwijsbaar.

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 42,— per jaar of f 22,— per halfjaar.
Buitenland f 50,— per jaar of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

De thematiek is voornamelijk uitgewerkt in gebeurtenissen en handelingen, niet zozeer in persoonlijke bespiegelingen of karaktertekening en evenmin in functionele omschrijvingen van de omgeving waarin het verhaal speelt.

We leren de personages kennen door hun handelwijze en door hun reactie op de merkwaardige aardbeving. Alleen de buitenkant is waarneembaar en toegankelijk. Slechts in de dialogen klinkt bescheiden en voorzichtig iets door van de gevoels- en gedachtenwereld van de personages. Opvallend is, dat met name het innerlijk van de hoofdpersoon voor de lezer grotendeels een gesloten boek blijft. De handeling domineert de psychologische verdieping.

Het verhaal 'De nachtelijke rit' en het schitterend vertelde 'Demetrios' vormen hierop een uitzondering. In deze verhalen dringen we wel sterk door in de personages. In *De nachtelijke rit* reizen we mee met de treinmachinist Domenik op zijn fatale reis. Niet zozeer de spannende reis als wel de nachtelijke overpeinzingen van Domenik geven het verhaal een boeiende diepte.

Demetrios, het levensverhaal van de genezen bezetene, is gebaseerd op het bijbelverhaal, opgetekend in Mattheüs 8. De summierende bijbelgegevens worden overtuigend uitgewerkt, met name weer door verdieping van de hoofdpersoon en door op functionele wijze gebruik te maken van de couleur locale.

Terug naar de aardbeving. Naast de algemene voorkeur voor veel handeling, heeft de auteur in dit verhaal de neiging in plaats van individuen representanten neer te

zetten. Het gaat niet over en om die ene Jood die niet wil en kan geloven in de opstanding van zijn in de tweede wereldoorlog vermoorde en gecremeerde familie. Hij is veel eerder een vertegenwoordiger van die grote groep mensen die worstelen met de gevolgen van Auschwitz en de problematiek rond crematie.

Het gaat niet over en om de dominee Rooyaards die met Jacques' overtuiging geen raad weet. Ook hij is een representant van al die geestelijken die geloven dat de wonderen de wereld uit zijn.

Bij het presenteren van representanten in plaats van unieke individuen loop je als schrijver bepaalde risico's. Het gevaar bestaat dat je personages zo anoniem blijven, zo naamloos en onpersoonlijk dat contact tussen lezer en verhaal moeilijk tot stand komt. In het laatste verhaal „Het Kruis”, waarin op een totaal andere manier als in het titelverhaal over de komst van Christus wordt verteld, dreigt dit enigszins te gebeuren. Daarin is de thematiek zo dominant en het handelingsverloop zo primair dat Christine en Christiaan vlakke karakters blijven.

In de tweede plaats loop je als schrijver het risico te vervallen in cliché-matige typering waardoor personages hun geloofwaardigheid verliezen. Het verhaal „De verontschuldigen” is hier een voorbeeld van. In dit verhaal wordt een poging gedaan het verhaal uit Mattheüs 22 (het bruiloftsmaal) te populariseren en te aktualiseren. Dit gebeurt helaas zo clichématig, wat vooral tot uitdrukking komt in de ergerlijke, Hildebrand-achtige, goedkope naamgeving, dat het verhaal kwalitatief zover achterblijft bij de rest dat het bij een eventuele herdruk beter wegge laten kan worden.

In de overige verhalen is de schrijver erin geslaagd bovengenoemde risico's consequent te omzeilen. In *De aardbeving* voegt hij aan de herkenbare allerminst stereotype typering zelfs een dimensie toe. Zijn personages fungeren soms als de poppen van een buikspeler. Hij laat hen zijn eigen kritische geluid vertolken. Door deze uitbreiding overtuigen de personen en wordt het niveau van de 'typetjes' overstegen.

Al eerder heb ik gesteld dat Van den Berg z'n kracht de alledaagse is. Zijn verteltrant kan gekarakteriseerd worden als 'realistisch'. Door dit realisme te koppelen aan de zo ver van ons bed liggende thematiek 'opstanding' of in de overige verhalen aan de door de meeste mensen bij voorkeur genegeerde thematiek van de dood, ontstaat een intrigerend spanningsveld. Het absurde wordt gewoon, het gewone wordt absurd.

Deze werkwijze lijkt me kenmerkend voor de auteur, omdat hij ook in 'De witte steen', 'De vogel' en 'Het kruis' deze formule al dan niet bewust toepast. Verheven, soms visionaire zaken worden in onze alledaagse tijd geplaatst, zeer concreet en direkt, op het simplistische af.

Door de thematiek in de alledaagse realiteit te situeren, heeft de schrijver tegelijkertijd de mogelijkheid de realiteit te kritiseren. Kerkleiders, staatslieden en massamedia moeten het ontgelden. Maar ook de wetenschap, het rationele denken, krijgt het zwaar te verduren. Een zwak punt is overigens dat de kritiek wel geuit, maar verder amper onderbouwd wordt.

De illustraties: in *De aardbeving* en andere verhalen staan naast de omslag (die in het boek herhaald wordt) elf prachtige illustraties, gemaakt door Reinier van den Berg.

Voor zover mij bekend zijn er weinig schrijvers die hun boeken geïllustreerd laten uitgeven. Te denken valt aan Hildebrands 'Camera Obscura' én aan een aantal werken (Pa Pinkelman) van Godfried Bomans. In beide voorbeelden betreft het humoristische boeken waarin met behulp van tekeningen geprobeerd wordt het kolderieke effect te vergroten.

Illustraties hebben alleen dan een zinvolle functie als ze aanvullende informatie verschaffen. We zien dat in strips én in de boeken van Maarten Toonder.

Wie een roman of een verhaal schrijft, creëert een wereld in woorden. Iedere lezer vult het door woorden opgeroepen beeld op eigen wijze in. Als een illustrator die taak van je overneemt, wordt afbreuk gedaan aan het unieke van lezen.

Het woord en het beeld, twee uitingvormen die alleen in specifieke genres een complementaire functie vervullen, worden in *De aardbeving* vermengd. Bovendien zijn de illustraties zo mooi, dat ze alleen om die reden al teveel afleiden.

Het veelzijdige debuut van Van den Berg heeft plus- en minpunten. In deze recensie heb ik dat proberen aan te geven.

Terwijl bij veel Nederlandse auteurs het thema 'dood' centraal staat, heeft Van den Berg het aangedurfd een hele stap verder te gaan... de opstanding van de doden. Als man voor wie het geloof realiteit is, stelt hij zijn talenten en zijn pen in dienst van Hem die sprak: profeteer mensenkind!

Aart Jan de Geus

—o—

Gelijk loon - Luthers uitleg van de gelijkenis van de arbeider in de wijngaard door drs K. Exalto.

Luther „lezen” valt niet mee, maar het wordt ons mogelijk gemaakt

door drs Exalto (Herv. predikant, en Lutherkenner). Elf preken van Luther over de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (Matth. 20:1-16) geven ons een goed beeld waarom het ging in de Reformatie: wordt de mens zalig door verdienste, of door genade?

„God heeft in de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard laten zien, dat het louter goedheid is wat Hij ons geeft en dat niet de een boven de ander staat. Christus heeft hiermee aan de kaak willen stellen de vermetelheid en hovaardigheid van hen die met hun werken zich willen indringen in de hemel.

Zo was het in Jezus' tijd gesteld met de Joden. Zij stonden het dichtst bij God, en zij achtten zich de hoogste plaats waardig. Heden vindt men bij de geestelijken hetzelfde.” (24)

Zo worden wij in het eerste gedeelte van de brochure geconfronteerd met de strijd die Luther aanbond tegen de verdienstenleer van de R.K.-kerk.

In het eerste gedeelte heeft Exalto het materiaal van Luthers preken zo gerangschikt dat we een goede kijk krijgen op de thema's die Luther in zijn preken aan de orde stelt: de leer van de twee rijken, verhouding van wet en evangelie, geloof en werken.

In het tweede gedeelte laat Exalto ons zien hoe Luther de Schrift uitlegde.

„Exegese (uitlegging) en toepassing liggen bij hem door elkaar heen... De mensen die het gaat om verdiensten en loon zijn er ook heden. En ook zijn er heden die het oog enkel gericht hebben op 's Heeren goedheid en genade.” (50).

Verder licht Exalto de thema's in Luthers preken toe, en zo krijgen we ook zicht op de ontwikkeling in Luthers geloofsleven. Kortom: een helder en opbouwend boekje, waarin Luther onder deskundige begeleiding „gelezen” wordt.

De brochure is een uitgave van de Willem de Zwijgerstichting. Deze stichting heeft als doel de reformatische beginselen in ons volksleven te verdiepen en te versterken. Als u in het bezit wilt komen van de brochure, of meer wilt weten van de stichting, dan kunt u schrijven naar Postbus 642 in Apeldoorn. Ook kunt u contribuant worden van de Willem de Zwijgerstichting. Er geldt een minimumbijdrage van f 10,— per jaar (mag ook meer zijn), waarvoor u dan tweemaal per jaar een brochure ontvangt. Gironr. van de stichting is 352347. Tevens wordt u dan op de hoogte gehouden van te verschijnen brochures. Tj. Baron

Bouw aan Opbouw

Geef een
adres door
van een
nieuwe
abonnee

- Dochter
- Zoon
- Familielid
- Vriend(in)?

Geïnteresseerd in Opbouw

☐ abonnement
☐ kennismakingsnummers

Naam:
Adres:
Postcode:
Woonplaats:

Sturen in envelop zonder postzegel naar Adm. Opbouw, Antwoordnr. 38, 3940 ZD Leersum.

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

Kerknieuws

Beroepen

Beroepen door de Ned. Geref. Kerk te Culemborg Candidaat C. Smit te Ochten.

Wijk bij Duurstede

De stad Wijk bij Duurstede is een belangrijke groeikern in de provincie Utrecht. In de afgelopen jaren is het inwoner-aantal enorm toegenomen en ook de komende jaren zullen velen zich nog gaan vestigen in de uitgestrekte nieuwbouw. Onder de huidige bewoners zijn er zo'n 20 à 25 adressen, die of naar de Chr. Geref. Bethelkerk in Veenendaal gaan, of naar de Ned. Geref. Kerk in Doorn. De gedachte is opgekomen eens te onderzoeken, of het zinnig zou zijn een „preekplaats” in Wijk bij Duurstede in te stellen. Gezien de samenwerking in andere plaatsen lag het voor de hand om ook in Wijk bij Duurstede het niet zonder elkaar te doen. Dit heeft ertoe geleid, dat er - mede gezien het

voorlopige karakter van deze „preekplaats” - gedurende een proefperiode kerkdiensten zullen worden gehouden, die afwisselend onder de verantwoordelijkheid vallen van de Chr. Geref. Bethelkerk van Veenendaal en van de Ned. Geref. Kerk van Doorn. De ervaringen die in de proefperiode worden opgedaan, zouden ertoe kunnen leiden, dat naar een vorm van verdere samenwerking gezocht kan worden.

De kerkdiensten worden gehouden in de aula van de christelijke basisschool „De Wijngaard” aan de David van Bourgondiëweg 7 te Wijk bij Duurstede. De aanvangstijd is gesteld op 10.45 uur, een crèche is aanwezig en na afloop van de dienst is er gelegenheid om gezamenlijk koffie te drinken. Kontaktadressen in Wijk bij Duurstede: A. Romkes, Amstel 81, tel. 03435-75560 en N. Schenk, tel. 75027.

Korrektie Informatieboekje Ned. Geref. Kerken 1983

In de alfabetische lijst van adressen zijn een aantal gegevens on-

juist opgenomen (onder de plaatselijke kerken is de zaak wel in orde). Het betreft het adres en telefoonnummer van Ds W. Borgdorff in Doorn. Adres: Emmalaan 11, tel. 03430-12154.

Als u toch aan het corrigeren bent: Ds J. de Jonge in Zeist heeft het telefoonnummer 03404-56110.

Een dubbel jubileum

Twee predikanten vierten tegelijk hun 25-jarig ambtsjubileum. Het zijn ds H. Stolk (Burgwal 22), geboren in 1923 en ds J. H. Kamerbeek (Vloedijk 130), geboren in 1931.

Ds Stolk was van 1958-1962 predikant van Blokzijl, van 1962-1971 te Oostelijk-Flevoland (Dronten) en kwam in 1971 naar Kampen. Ds Kamerbeek was van 1958-1967 predikant te Velp en Oosterbeek, van 1967-1973 te Apeldoorn en vanaf 1973 te Kampen.

Beide studeerden tegelijk aan de Theologische Hogeschool (Broederweg) te Kampen.

Stolk na een periode in militaire dienst, als vrijwilliger in het toenmalige Nederlands Indië, en Ka-

merbeek na een studiejaar aan de T.H. in Delft.

In Kampen zaten zij in hun studietijd een aantal jaren op één adres. Na de studietijd gingen hun wegen uiteen om na jaren in Kampen weer samen te komen.

De tussenliggende jaren hebben hun eerste en volgende gemeenten hen gevormd tot de predikanten die zij geworden zijn.

Immers iedere kandidaat in de theologie heeft nog jaren van training nodig voordat hij tegen de veelomvattende taak van predikant in een grotere gemeente is opgewassen.

Kampen mocht in hen twee ervaren predikanten ontvangen.

Die tussenliggende jaren zijn niet gemakkelijk geweest. Beide hebben de lasten van de kerkstrijd in de zestiger jaren mee moeten dragen.

Ds Stolk heeft in Dronten meegemaakt dat een deel van zijn gemeente zich aan zijn hoede onttrok, ds Kamerbeek heeft in Apeldoorn deze pijn moeten dragen.

In Kampen kwamen de wegen van beide predikanten weer samen. Stolk kwam in 1971 als opvolger van ds O. W. Bouwsma en Kamerbeek in 1973 als opvolger van ds G. Visser.

Zij lieten bij hun overkomst niet alleen beide een door de strijd van de zestigerjaren gehavende gemeente achter, maar kwamen ook in een gemeente, die de gevolgen van de strijd allerminst te boven was.

Bovendien ging kort na elkaar het hele oude predikantenteam met emeritaat. Bergen werk lagen op hen te wachten.

Van meet af aan hebben de beide nieuwe predikanten zich met al hun krachten gegeven aan prediking en pastoraat. Ieder met eigen gaven; onderling zeer verschillend in optreden en benadering. Doch één in leer en leven. Tot voorbeelden der kudde.

In prediking en vooral het pastoraat ligt beider kracht. Verschillend in aanpak, maar beide bewogen door dezelfde liefde voor de schapen van onze goede Herder, Jezus Christus.

Een kwart eeuw hebben zij zich ingezet voor prediking en pastoraat. Daaraan hebben zij al hun krachten gegeven, ook in Kampen. Bij hun inzet voor de gemeente hebben zij ook andere taken op zich genomen.

Stolk is al meer dan tien jaar eindredacteur van de Kamper Kerkbode. Hij volgde mettertijd ds Visser op. Ook geeft hij leiding aan het zendingswerk als lid van de zendingsadviescommissie.

Kamerbeek is al vanuit zijn eerste gemeente nauw betrokken bij opzet en werk van verschillende bejaardentehuizen.

Zijn charisma voor organisatie

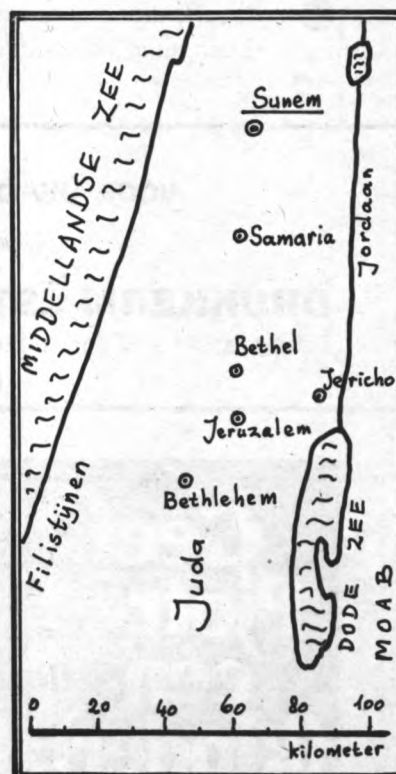

Twee weken geleden heb ik beloofd dat we het gezin van de Sunamietische vrouw nog eens zouden tegenkomen. Weet je nog dat de vrouw een logeerkamer in haar huis had gemaakt waar Elisa kon slapen als hij op doorreis in het dorp Sunem was. Haar zoon was gestorven en weer levend gemaakt door Elisa. Nou ja, eigenlijk heeft God dat gedaan. Dat wist de vrouw natuurlijk wel en omdat ze in God geloofde, heeft God haar steeds willen helpen.

God liet aan zijn knecht Elisa weten dat er een hongersnood zou komen. Elisa heeft dat aan de Sunamietische vrouw verteld en gezegd dat ze maar zolang in het buitenland moest gaan wonen. Lees eerst 2 Koningen 8 : 1-6 voordat je de vragen beantwoordt.

1. Hoelang duurde de hongersnood?
2. Waarheen ging de vrouw met haar gezin?
3. Hoeveel kilometer was het ongeveer van Sunem naar dat land? Onder op het kaartje zie je een schaalverdeling.
4. Weet je nog dat de vrouw rijk was: ze had een huis en ook land. Toen ze weer terugkwam uit het buitenland wilde ze haar huis en land terughebben. Aan wie ging ze dat vragen?
5. Wie vertelde aan de koning over de wonderen die Elisa had gedaan?
6. Heeft de Sunamietische vrouw haar vroegere bezittingen (huis en land) weer teruggekregen?
7. Toen Abram in het land Kanaän woonde, kwam er een hongersnood. Naar welk land ging Abram toen? Genesis 12 : 10.
8. Toen Abram's zoon Isaak in Kanaän woonde, kwam er weer een hongersnood. Hij ging toen naar het land van de Filistijnen. Genesis 26 : 1 en 2. Naar welk land mocht Isaak NIET gaan van God?
9. Toen Isaak's zoon Jacob in het land Kanaän woonde, kwam er weer een hongersnood. Jacob verhuisde met alles wat hij had naar het land Egypte. Daar woonde zijn zoon Jozef al. Hoelang duurde die hongersnood? Denk maar aan de beide dromen van de Farao die door Jozef werden uitgelegd.
10. Ongeveer 300 jaar voordat de profeet Elisa en de Sunamietische leefden, was er een andere hongersnood in Kanaän. Toen gingen Elimelech, zijn vrouw Naomi en hun beide zonen ook naar het buitenland. Dat staat in het eerste hoofdstuk van het boek Ruth.
 - a. In welke stad woonde dit gezin eerst?
 - b. Naar welk land gingen ze?
 - c. Hoeveel kilometer moesten ze ongeveer reizen

Oplossing vorige week: 1. Aäron - 2. Naäman - 3. Nahum - 4. Mozes - 5. Salomo - 6. Obadja - 7. Ada - 8. Abel - 9. Laban - 10. Ninevé - 11. Elia - 12. Achab - 13. Berseba.

van- en leiding geven aan vergaderingen wordt door ieder erkend. Heel zijn optreden is vertolking van 1 Kor. 14:40: „God is geen God van wanorde maar van vrede”.

Kampen mag zich gelukkig prijzen met deze predikanten en hun jubileum.

Het betekent immers dat van deze twee broeders Kampen de rijpste vruchten plukt.

Daarom willen wij in onze gelukwensen aan het adres van deze beide predikanten en hun gezinnen ook de gemeente betrekken.

Geheel naar het woord van Jesaja:

*„Hoe lieflijk zijn op de bergen
de voeten van de vreugde bode,
die vrede aankondigt,
die goede boodschap brengt,
die heil verkondigt,
die tot Sion zegt:
Uw God is Koning”.*

Van harte gefeliciteert en nog vele jaren!

Uit breder kring

Ouderdag werkgroep homoseksualiteit

Uit een verslag van de werkgroep homoseksualiteit in Christelijke en Ned. Geref. kring citeren wij ondermeer het volgende:

„Op zaterdag 1 oktober 1983 werd door de werkgroep in de Christelijke Gereformeerde kerk van Utrecht-Centrum opnieuw een dag gehouden voor ouders en andere belangstellenden.

De dag begon met een gesprek over de plaats van de homo's in onze kerken.

Veel ouders zagen een verwijdering van henzelf, hun kinderen en de kerkelijke gemeente.

Dit wordt als heel erg pijnlijk ervaren.

Alle aanwezigen waardeerden de bijeenkomst zeer, ook zij, die van vrijgemaakten huize waren.”

Maandblad „Dia”

Dia, maandblad uitgaande van een stichting binnen de Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken, Ned. Geref. redactieleden zijn: ds J. Bouma te Sliedrecht en ir. S. Strijbos te Maarssen.

Dia verschijnt 8 à 9 maal per jaar. Iedere maand behalve juli en augustus en één of tweemaal per jaar een dubbel nummer.

Meinr. Samenwerking Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerken.

Juninr. Wat mist de kerk? met o.a. bijdrage van D. Westerkamp, Eck en Wiel.

Septembernr. Adoptie buitenland-

se kinderen. Met o.a. bijdrage van Ned. Geref. adoptie-ouders. Oktobernr. Thema: Ouder worden. Over oud worden in de bijbel een bijdrage van ds H. Toorman te Den Haag.

November/Decemberr. Luther. Met o.a. bijdrage van prof. dr A. Troost.

Abonnementsprijs f 30,— per jaar. Gironr. 2836169 t.n.v. Stichting maandblad Dia Veenendaal. Losse nummers (ook van reeds verschenen uitgaven) f 4,—. Bij 5 exemplaren of meer f 3,50 per stuk. Opgave abonnement en bestelling losse nrs. Mevr. C. Schaafsma-Valkenburg, Linge 29, 3904 NA Veenendaal, tel. 08385-20775.

Zoekt U een camping waar U zich als Christen thuis kunt voelen?

Evangelische Camping „t'BELOOFDE LAND”

biedt U o.a. een fijn programma tijdens de vakantieperiode. Tevens verhuren wij (toer)caravans. Vraag folder.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Tel. 03429-2942

Reserveringen vanaf 16 januari 1984.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

VOOR UW DRUKWERK NAAR

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452

Nieuwe Opbouw-uitgave

De aangekondigde brochure over

Antroposofie

van Drs Pieter van Kampen

is te bestellen bij
Administratie „Opbouw”,
Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum.

De prijs bedraagt f 3,50 plus portokosten. Bij toezending van de brochure ontvangt men tevens een accept-girokaart met het verschuldigde bedrag.

Opbouw-registers

Voor belangstellenden zijn er gebundelde Opbouw-registers over de jaargangen

1—26 (1957-1982) te verkrijgen bij de sekretaris van de redactie, Dovenetel 45, 8446 SH Heerenveen.

Prijs per exemplaar f 7,20 exclusief portokosten.

TE HUUR

voor
winter en zomervakantie
ons
6 pers. APPARTEMENT
in het TIROLERDORP AXAMS,
voorzien van vele extra's zoals
zwembad, sauna e.d.

Telefoon 01862-2596.

VERSCHEENEN :

HOSEA-MALEACHI

door **Ds. C. Vonk**

In fraaie stempelband met goudtitel.
352 blz. - Prijs f 57,50

In de reeks De Voorzeide Leer zijn nu over de H. Schrift de volgende delen verschenen:

Ds. C. VONK:

	bladz.	Prijs
Inl. Genesis - Exodus		
2e druk	528	f 69,25
Leviticus	768	f 38,75
Numeri-Deuteronomium	880	f 46,75
Jozua	360	f 42,25
Richteren, 2e druk	352	f 42,25
I en II Samuël, 2e druk	400	f 58,00
I en II Koningen	440	f 50,00
Jesaja	304	f 52,75
Jeremia - Ezechiël	320	f 55,25
Hosea - Maleachi	352	f 57,50

Ds. F. VAN DEURSEN:

Psalmen I, 2e druk	416	f 43,75
Psalmen II, 2e druk	424	f 43,75
Spreeken	432	f 54,25

Onder het opschrift „Het Boek Jesaja op school” schreef J. L. Struik in „De school met de Bijbel” o.m.: „Voor de onderwijsgevende is het nodig, dat hij het hele boek Jesaja heeft „opgegeten”, opdat hij niet alleen gedeelten ervan bij de vertelling betrekken kan, maar ook in de geest van dit boek kan vertellen. Bij het Bijbel lezen, dat zowel in 't uur voor godsdienstonderwijs op het rooster aangegeven, als onder 't vak „lezen” kan gebeuren, kan heel wat van Jesaja gelezen worden.

En in 't voortgezet onderwijs, waar op de basis van de bijbelse geschiedenis-vertelling in kleuter- en lager onderwijs voortgebouwd kan worden, kan 't boek Jesaja in z'n geheel worden behandeld.

De onderwijsgevende kan bij de bestudering van 't boek Jesaja uitnemende hulp krijgen van Ds. Vonk's boek over Jesaja.”

(Bespreking Ds. C. Vonk, Jesaja)

Degenen die alle over de H. Schrift verschenen delert willen aanschaffen, kunnen ze direct ontvangen desgewenst tegen betaling van f25,- per maand.

Volledig prospectus op aanvraag.

Lieboek & Hooymeyer b.v.

Singel 55 — Postbus 2
2990 AA Barendrecht
Telefoon 01806-12944*
Postrekening 216828

Geef Pjotr een (kinder) Bijbel

Pjotr is een van de miljoenen kinderen in Oost-Europa die graag een kinderbijbel willen. In het Oostblok woedt een ideologische strijd om de kinderziel. Laten wij Pjotr en zijn leeftijdgenoten het evangelie in handen geven.

Stichting „Antwoord” streeft er naar 100.000 kinderbijbels erheen te brengen. Prijs per exemplaar: f 20,-, inclusief vervoer. Hoeveel neemt u er voor uw rekening?

Pjotr heeft een boekje geschreven voor zijn leeftijdgenoten in Nederland. Omdat hij veel heeft te vertellen. Maar hij kan niet zelf hierheen komen. Het (dunne) boekje kost niets. Vraag 't aan bij Stichting „Antwoord”, postbus 198, 4700 AD Roosendaal.

**Giro
1166**

**stichting
antwoord**

Comité v. aanbeveling: Prof. Dr. Ir. J. van Bommel, Nel Benschop, Henk Binnendijk, Gert Doornenbal, Prof. Dr. C. Graafland, Gien Karssen.